

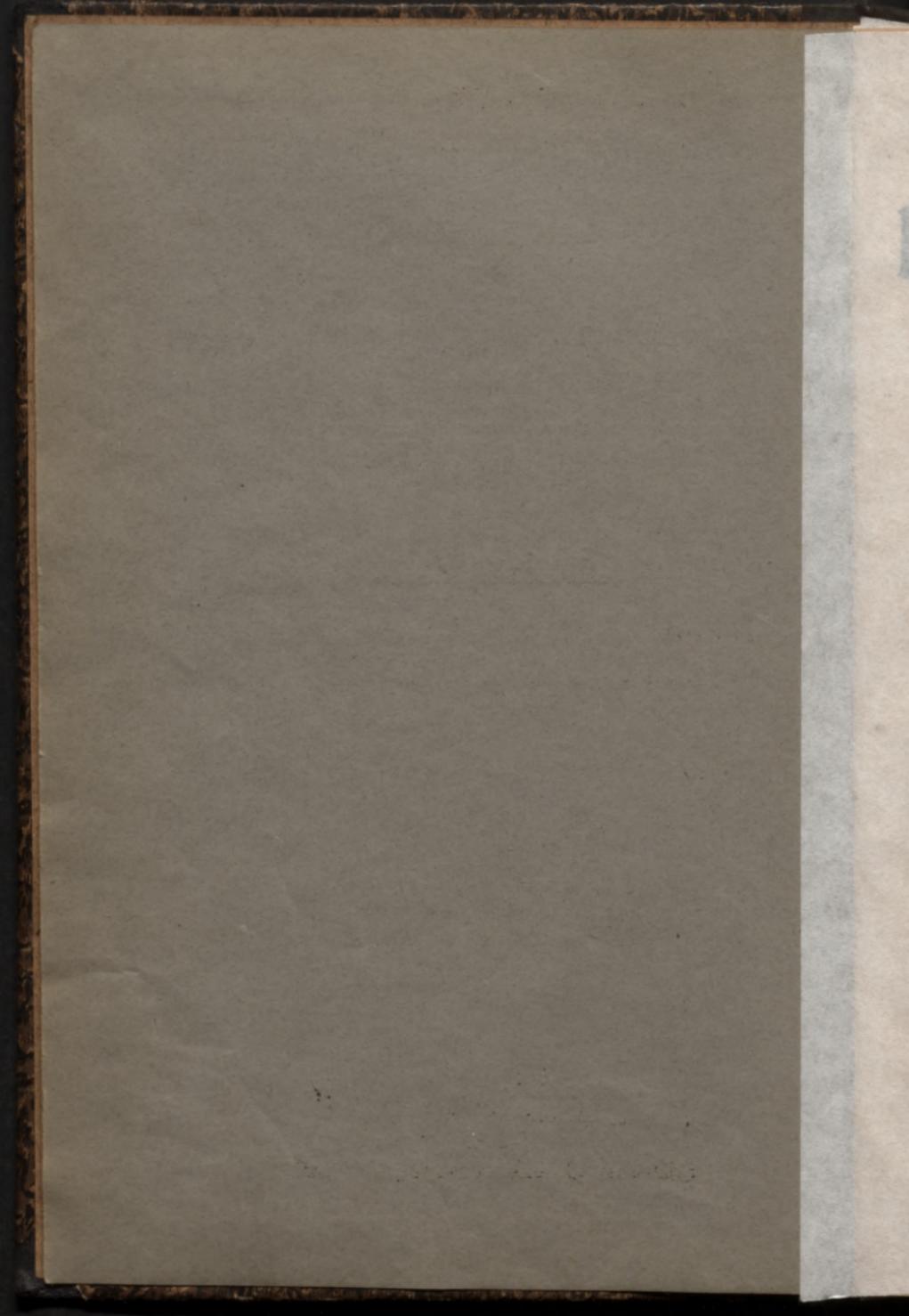
Leonida P.-ais.

Likums un eerascha
Baltijā.

(Wahzu wiskundība.)

1915.

Idewis P. Weidemans, Rītaurē.

L $\frac{34}{7}$ y

likums un eeraschas Baltijā

maj

Baltijas semneeku teesibas un
administratīvā un teefu eekahrta
pirms un pehz brihwlaishanas
(lihds reformu laikmetam). = = =

No Leonida P.-ais.

= = = = Ildemis P. Meidemans, Nitauarē. = = = =

1953

34(1)(09)

0304075859

L. V. B.

N^o

In.

~~106.518.~~

(28)

Дозволено цензурою. Рига, 12 февраля 1915 г.
„Burtneela“ tipografija Riga, Suvorova eelā 30.

„Phryges non nisi plagis emendantur“ (frigeeschi tikai ar pahtagam ir ismahzami), ūka, ešot teizis Volijas monarhs Stefans Vatorijs, kad isdīrdis latweeschu pāsemigo luhgumu atzelt karalisko schehlastibu, ko winsch teem dewis ar ūku patwehli atzelt meešas ūdu, pahrwehrschtot to pret naudas ūdu. Tas bija weens no pirmajeem monarkijas mehginajumeem aprobeschtot Baltijas aristokratiju. Bet, ne-pāshdams Baltijas apstahkłus, Stefanus Vatorijs bij pahr-rehkinajes, wišmas wina isteizeens, ka „frigeeschi ismahzami tikai ar pahtagam“, bija netweetā. Ar ūku patwehli, pahr-mainit meešas ūdu pret naudas ūdu, winsch ne tikai aprobeschoja, bet gan atlahja muischneekem wehl plakšhatus zelus semneeku apšpeeschānai — — —. Notikās tā, ka muisch-neeks uslīka semneekem ūdu wišneezigaļos gadijumos un tāhdā kahrtā apmeerinaja ne tikai ūku atreebibas kahri, bet ari ūku mantas kahri. Stefanus Vatorijs domaja, ka latweeschti atteizas no ūcas wina schehlastibas ūwas tumšibas deht, un tamdeht nolehma eerikſot preeſčh latweeschēem školās; bet drihs to nopļahwa nahwe un latweeschti atkal uſ ilgatu laiku palika pamesti ūwam litkenim un wahzu warmahžibai.

Tāhdā behdigs Widžemes semneeku stahwoeklis nepalika apšlehpis ari humanaakeem semes waldineekem un wini daudzſahrt mehginajuma to uslabot un pazelt. Bet wiku humanee mehginajumi atſitās ka pret neſadragajamu kints

ſeenu pret weetejo brūnneezibū, kura gan prata noſlehpt gan wiſwiltigakā fahrtā apeet tahdas waldineeku pawehles, kuras mehginaja aprobeschot wiru patwaribū un mantfahribū. No tahdeem waldineekeem wehl Sweedrijas waldbas laikā ar atſinibū peeminami humanais un waronigais Gustaws Adolfs un politikis Karlis XI. Wini ne tik ween mehginaja aprobeschot muſchneeku negehligo patwaribū, bet ari pajelt ſemneeku ſaimneezisko ſtahwolli un iſglihtibū. Da peem., Gustaws Adolfs iſdewa pat pawehli, fa ari latweeſchu ſemneeku puikas, tāpat fa muſchneeku dehli uſnemami Rīgas gimnaſijā. Bet Karlis XI. wehl 1681. gādā muſchneekus taisni uſaizinaja dot ſemneekem brihwibū. Karlis bij apdomigs un guðrs walſts wihrs, wiſch grībeja ſcho darbu pamaſam un nemanot ſagatawot un iſwest. Pamaſam wiſch wahjinaja muſchneeku teesibas, iſſludinaja redziju, walſts ſemju atnemſchanu muſchneekem, eedalija to ſemneekem, dewa pehdejeem (krona ſemneekem) daſcha- das priwilegijas un noteiktus likumus u. t. t. Bet ari wiſch nomira ſawu planu neiswedis. Bet muſchneekus wiſch bija tikai uſbudinajis un dewis teem laiku ſagatawotees uſ pretoſchanos. Tamdeht mums ari naw ko brihnitees par to, ko wehl XVII. g. ſ. wiđū ſtaħsta par Widſemes ſemneekem Golſtines fuhtneezibas ſekretars Olearijs: „Semneekem beechi ween nepaleek itin neka, iſkemot wiru dſihwibū. Da ko nepaguwa iſſpeest no wiñeem fungi, tad to paſteidžas iſdarit wiru muſchu pahrwaldneeki. Wirkus nabadſiaus ta apſeeda un iſpostija fa wini pat neſinaja ko darit. Weens ſemneeks, waijats no muſchias pahrwaldneeka, iſmiſumā paſahrī ſawu gimeni un paſahrees pats.“ Da no wiſam tam Stefana Batorija, Gustawa Adolfa un Karla XI. ſchehlaſtibam ſemneekem nebija atlizees itin neka. Winas guðri prata apeet Baltijas brūnneeziba un to paſchu mehs redfeſim ari wehlač. Un wehl weſelu gadu ſimteni pehz Olearija 1765. gada landtagā iſteižas gr. Brauns, fa „Wid-

semeekeem naw nekahda ihpaſchuma, pat ir to preeſchmetu naw, kurus tee eeguhſt ar ſaweeem ſweedreem . . . , ka wina ſlaufhas naw noteiktaſ un muifchneeku zeetſirdiba pret teem pahrſneeds iſkatras robeschas." Muifchneela wara par semneeku nesinaja teefham robeschu, wina, ka mehs to redsam no 1756. gadā iſdotā likuma, ſneedsas pat par semneeka gimenes dſihwi. Viſa semneeka dſihwe no ſchuhpula lihds kapam, pat miheſtiba, bija muifchneeka wiſſpehzigajās rokās. Virmās naſts privilegija liku-
migā kahrtā peedereja muifchneekam. 1756. gadā (jau Kree-
wijas waldbas laikā) tiļa iſdots likums, kas muifchneekem
aīſleedſa kawet semneelus pee prezeſchandās. Maſ ta, ka
semneeka dſihwe atradās muifchneeka rokās un winſh to
wareja groſit un lozit pehz ſawas gribas, ka pats Viſuwa-
renais un Viſuſpehzigais Deewas, ari wina dſihwiba atra-
dās pehdejā rokās. Vija pat tahdi muifchneeki, kas tizeja
un domaja, ka winſh war rihkotees ari ar ſawa semneeka—
wehrga dſihwibu pehz ſawas gribas un patikas. Tahds
ſpilgts peemehrs ir kahds J. Alekſiūs von Riesenbergs,
kuru Rewelē 16-tā gadu ſimtena pirmā puſe tihſhas ſem-
neeka nokaufchanas dehļ noteikaja uſ nahwi. Schis apſini-
gais brunineeks-ſlepklawa zaur ſawu nekaunibu, ar kuru
winſh, neluhkojotees uſ brihdinajumeem, nahza uſ pilſehtu
un iſrahdijs, ka winſh nebaidas nekahda ſoda un pat ne-
domā, ka winſh padarijis kahdu netaiñibu. Pehz wezām
teeſu aktim mehs waram nahkt pee ta ſlehdſeena, ka bija
ne maſums tahdu, kas, ka jau minetais Riesenbergs, uſ
ſemneeka dſihwibu raudſijās, ka uſ ſawu neaprobeschojamu
ihpaſchumu . . . Neraugotees uſ to, ka jau Peters I. un it
ſewiſchki Katriņa II. puhlejās turpinat no ſweedru waldbas
eeſahkti ſemneeku ſtahwoſla uſlaboſchanas leetu, ari ſem
Kreewijas ſeptera Baltijas ſemneeku leetas ilgi wehl pa-
lika behdigā ſtahwoſli un pat lihds XIX. gadu ſimtena
ſahkumam.

No Katrinas II. mehgina jumeem uslabot semneeku stahwolli Baltijā ar ūewīšķeu atsinibū jaatīshmē 1765. gadā išdotais likums, pehž kura semneekem tika dota teesiba eega hdatees priwat ihpaščumu, t. i. wineem drīhīsteja pederet labiba ko wīki ūawu waigu ūweedros bija audsejušķi, dreħbes, lopi, ko wišč kopis, mantojis waj pirzis u. t. t. Pehž ta paščha likuma bija noleegts ari pahrdot tos ustirgeem un ahrpus. Widsemes robesčam, kā ari pahrdot laulibū ūčķirot. Šis likums bij ūchaubam nahza kā resultats. Reisareenes zelojumam pa Baltiju 1764. gadā, kad ta starp zītu Baltijas muishneekeem bij likusi preeščā „peenemt kahdus noteiktakus lihdselkus pret semneeku apšpešchanu un išpostišchanu.“ Bet muishneekeem preeščā wīku lepnās un iššķehrdigās dīhws galwas pilšehčā un ahrsemēs wajadseja aīsween wairak un wairak naudas, un tamdehļ wīni netikai mehgina ja atweeglinat semneeku stahwolli, bet išgudroja jaunus plahnus, kā tos wehl wairak — — — — — išmantot. Šadehļ gluschi dabiski, ka ari ūcis 1765. gada likums palīka pilnigi neewehrots un pehž Reisareenes luhguma no grafa Fr. Siwerža uš 1795. gada landtaga tila atkal muishneekeem atgahdināts... Pa to starpu semneeki bādā mirdami ūahka aīsween wairak un beeshak turnet par ūawu nepanešamo stahwolli. Iželas pat wairakas reisās nopeetnas semneeku ūazelsčanās, kuras apšpeest bija jaissauz kara ūehks. Zahds gadījums notikās jau 1777. gadā, bet 1784. gadā atkahrtojās, peenemdams wehl nopeetnakus un plashakus apmehrus. Uli ūci semneeku ūazelsčanās tika apšpeesta ar kara ūehka palihdību, bet newis jaun semneeku stahwolka uslabošchanu un klaushu un nodetuv pamafinašchanu, tamdehļ dabigi, ka ruhgščana un nemeeri semneeku starpā nemitejās. Uli grafa Siwerža preeščlikums atjaunot 1765. gadā išdoto likumu neatrada preeščhanu muishneekeu starpā un wišč, buhdams teesčham

humans un isglihtots gilweks, neapmeerinajās ar to, bet greešās pee waldibas deht pabalsta.

Waldiba, kuras preefshstahwji ar pašču monarchu preefshgalā tobrihd simpatise ja ari Kreewijā isplahtiju-schamees frantīchu brihwibas filosofija s idejam išteigās no ūwas pušes Baltijas semneku labā. Ap 1800. gadu jau Keisars Pawils I. pawehleja general-gubernatoram, ka, gadijumos, ja muishneeki pagehr no semnekeem wairak, nekā tas ir noteikts (jau no tweedru waldibas eestahditos) „wackenbuch’os“, atnemt wiſeem tah-deem wišu muishas. Bet daschus gadus wehlak Keisars Alekandrs I. Petrogradā nodibinaja ūviščku komiteju, kuras uſdewums bija semneku leetu ismēleščana. Un ščas komitejas darbibas resultati bija 1804. g. noteikumi par Widžemes semnekeem. Var pamatu ūheem noteikumeem jeb likumam bija nemīs 1803. gada Widžemes land-taga projekts, bet papildinats no minetās komitejas, kura ūstahweja no 4 kreetu eeredneem un 2 Widžemes land-rateem.

Schee kreewu eerednu papildinajumi pee augščā minetā landtaga projekta Widžemes muishnekeem ne wišai patika, bet waldiba ūrupi atraidija muishneeku protestus un lai wehl jo drihsak išwestu dīshwē jaunos noteikumus nodibinaja pat ūviščkas ispildu komisijs, kuru preefshgalā ūstahweja atkal kreewu eeredni.

Pehz ūha jaund likuma waj „noteikumeem“ (поло-женіе) 1) Semneeks, ka agrak, palita ūstātis pee ūmes, t. i. ūnam nebija ūešibas bēs muishneeka atkaujas to atstāt, bet muishneekam nebija wairs ūešibas to no ūčas ūmes padšiht, t. i. bēs ūmes to newareja wairs ne pahrdot, ne eekihlat, ne atdahwinat ūahdam. 2) Ar ūwas ūstamu ihpafhumu ūmeneeks nu wareja ūhkotees pehz ūwas patikas, išnemot ūtai to noteikto inwentara daļu, kura bija nepeezeščama

preefch sinamā semes gabala apstrahdaschanas. 3) Klaushas un nodewas bija noteiktas un par weenu treščo daļu paaugstinatas. 4) Preefch ūaimneekeem meešas ūods tīka atzelts. Nebija aismirsti ari laufstrahdneeki-kalpi: wian atalgojums un usturs bija stingri noteikti.

Ar ūcho likumu, par kura iswešchanu dīshwē gahdaja ūpezialasispildu komisijas, tā mehs to redžesim wehlat, bija ūperis ūvarigs ūolis us preefchu ūemneku ūahwošla ūslaboschanas leetā. Baltijas muischneekos ūinčh ūazehla leelu nemeera wehtru, bet pa daļai ar wian nebija meerā ari ūemneeki. Wehdejee kurneja par nodewu paaugstinaščamu. Bet tas nebija weenigais ūemneku nemeera eemesliš. Muischneeki, neatrasdami wairs pabalsta waldbas puſē un atraiditi ar ūawu protestu, mehginaja peekertees pee daſchadeem jaunda likuma punkteem un ūgahst ūawu ūchulti atkal us ūemnekeeem. Tā peemeheram, peekerdamees pee ta, ūa ūemneeks newar atstaht ūemi bes pirmā atkaujas, teem ūemnekeeem, ūuri grībeja atstaht ūemi un ūwehletees ūew ūitu nodarboščanos, teem to neatlaħwa un atkal otradi, ūas ūeežhi wehlejās apstrahdat ūemi, tos eežehla daſchados ūitvos arodos waj nodarboščandas weidōs. Tāpat bija ar ūalpeem: ūalpus ūarp ūaimneekeem ūdalija tā, ūa ne pirmee ne pehdejee nebija apmeerinati.

Bet ūežchi ūemeerā ar jauno ūahrtibū bija paždi muischneeki. Wispahr wineem nepatikās tas, ūa ar jauno likumu bija aissleegts atraim ūemnekeeem to eestrāhdat ūemi un pahrzelt tos pehz ūawas wehleščandas us jaunu purwā waj mešča gabalu, ūurčh pehdejeem, ar ūaweeem puhlineem eekopts, tīka atkal atkemits un pērenots muischhai. Otrfahrt muischneeki wairs newareja pehz ūawas grības paleelinat waj pamasinat ūlaushas un nodewas un treščfahrt: noteiktais ūemneku darba weids aprobesčoja

muīschneekus pee jaunu un eenesigaču ſemes apſtrah-
daſchanas ſitemu eeveſchanas.

Muiſchneekem, lai tee waretu turpinat ſawu agrako
grefno un iſſchkehrdigo dſihwi, kura pilſehtās ar tirdſneezibas
un ruhpneezibas attihſtiſchanos palika aifween dahrgača,
wajadſeja brihwu ſemi un brihwu, neaprobeschoṭou ſpehku,
kurus tee waretu iſmantot lihdſ pehdejam. It ſewiſchki wiini
to ſahla atſiht ar ſara darbibas eeſahltſchanos 1806. un
1807/8. bāda gados.

Bet Alekſandrs I., kura waldibas ſahlums atſihmets
ar wehl daudſeem ziteem humaneem paſahkumeem, nepee-
greedams nekahdu wehribu uſ muīschneeku protesteem un
ſchehlabam, neaprobeschojās tikai ar jauno noteikumu iſwe-
ſhanu Baltijas dſihwē, bet lai pazeltu ari ſemneeku ſaimneeziſko
ſtahwokli, 1809. gadā nodibinaja wehl ſpezielu komiſiju, kurai
uſtizeja jaunu „wackenbuču“ ſaſtahd iſchānu.
Schajos „wackenbuchos“ wajadſeja wiſos ſihkumos
iſſtrahdat un noteift ſemneeku peenahkumus
atteezibā pret muīschneekem. Schi komiſija strah-
daja weſelus deſmit gadus. Un tikko wiina bij pabeigusi
ſawu darbu, pehz kura iſweſchanas dſihwē ſemneekus bei
ſchaubam ſagaidija labaka nahtotne, kād peepeschi leetas
mainijās, peenemdamas gluſchi negaіditu preekſh waldibas
wirſeenu, — tahlredſigā Widſemes muīschneeziba nowehrſa
ſawu, zitadi neiſbehgamo, nelaimi. Wiini, tā ſakot, iſtaſiſja
to wiſai weillo manewru, ar kuru kā mehs to redſeſim wehlat,
uſ ilgaču laiku atkal noſtiprinaja ſawas poſižijas. 1819. gadā
Widſemes muīschneeziba pate brihwprahligi iſſauzās dot
ſaweeem ſemneekem tik ſoti iſſlaweto un iſleelito perſonigo
brihwibu. Scho Widſemes muīschneezibas iſdewigo ma-
newru ar Kreewijas waldibu kādſ no Widſemes land-
rateem Samſons von Himmelſtjerns ſawās peefilmēs noſauz par
„ein gutes Geschäft“, zaur kuru bruuneeziba ar ſawu lee-
tuoto augſprahтиbu atbihdija waldibas ruhpes par ſemneekem.

Bet kahda bija šči muischnieku augstprahiba, kura tā pahrsleidsa kreetu waldibu un wiſus labi domajoschos Kree-wijas muischniekuſ un par kuru Petrogradas ſalonos juhteligais un liberalais ſtaifatā dſimums raudaja preeka aſaram!? Un kas Baltijas muischniekuſ iſſauza ſpert ſcho noteikto un neapdomigo ſoli!? O, ne! — tas nebija wiſ neapdomats, bet gluſchi otradi — nopeetri ap-domats un dſiki pahrlitks ſolis. Ta bija pat weeniga iſeja no draudoschā materialā un moralisko bankrota, kuru toreis gatawoja pehdejeem waldiba un daschi ziti ahrejee apſtafkī, kā peem. — karſch u. t. t.

No augſchejā mehs jau redsam eekšč kām ſastahweja muischnieku neapmeerinajums ar 1804. gada noteikumeem par ſemneekiem un kahdas bija ſcho noteikumu ſekas preeſčh pirmeem. Un drihs pehž ſcho jauno noteikumu eeweſchanas dſihwē, lihds ar 1806. gada kara iſdewumeem, kuru data krita ari uſ Widſemes muischniekiem un 1807. un 1808. bāda gadeem daudſi muischnieki eefrita parahdos un bija tuwu iſputeſchanai. Aſlabot ſawu materialo ſtahwolkli pee paſtahwoſcheem 1804. gada noteikumeem nebija eespehjamſ, tam-deht dabigi, ka muischnieki ſahla apſpreestees un mellet no ſchā nelabwehligā ſtahwolka iſeju. Un tahdu tee atrada ar ſemneeku at ſi w a b i n a ſ c h a n u b e ſ ſ emes. Bet no otras puſes: ſchahda brihwprahīga brihwibas dahuinaſchanā ſemneekiem nowehrſa ari muischnieku moralisko bankrotu un no jauna pažebla wiunu prestiſhi waldibas ažiſ. Pehdejā bija pat tā pahrsteigta no muischnieku augſtſirdibas, ka pat ir neeedomajās, ka ſchajā preeſčhlikumā un wiunu paſadofchos noteikumos waretu ſlehptees tomeht ſautkahdas lamatas. Pee tam ari waldoſchām aprindam, kuras bija noguruſhas no leeld Čehwijas kara un aifnemtaſ no zitām ruhpem par walsti, nebij waſas dſiak eefatitees jaunajos noteikumos un paſčā brihwlaſchanas projektā. Daudſi liberalakee walſts wihi, pee kureem peedereja ari pats Zars Alekſandrs

l., sahka ūkoptiski isturetees ari pret tam frantschu brihwibas filosofijas idejam, kuras bija eenestas Kreewijā taisni no tās walsts, ar kuru pehdejai bij jaistur tik leela un ūmaga zihna par ūawu brihwibu un patstahwibu. Uln tā, neatzere-damees pat agrafos 1804. gadā isdotos noteikumus par Baltijas semneekem un, atraididama ari tifko no augščā minetās komitejas iſſtrahdatos semneeku klauschu noteikumus waj „wachtenbuchus“, no kureem muischnieki tā baidijās, — waldiba 1819. gadā apstiiprinaja jauno brihwlaikhanas projektu un lihds ar to muischnieku ūastahditos noteikumus. Zaur ūcheem noteikumeem semneeku brihwiba tika eero-be-schota apmehram ūchahdos rahmjos — un brihwiba tapa newis brihwiba, bet gan brihwibas ehna, tās pakrehſlis. Zaur ūcheem noteikumeem ūemneeks tapa ūwabads zilwels, tomehr atstaht ūwas gubernas robeschās tas nedrihktsteja bes muischnieka atkaujas, (§§ 13., 70.*) un muischnieekam, kā polizejas eerednim, bija teesiba to pehž ūweem eeskateem ūodit un pahrmah-zit (§§ 151., 152.). Ūwas gubernas robeschās wiſch wa-reja pahreet no weenas pagasta ūbeedribas (мірское об-щество) uſ otru, bet ari tad tikai ar muischnieka at-kauju (§§ 25., 64.). Wareja meklet ſew darbu wiſas gubernas robeschās, bet bija peespeests palift tajā draudſe (приходъ), kurā bij peeratstits weſelus trihs gadus (§ 452.). Tā tas bija pehž likuma, bet pehž wezu wežas paraſhas ari no ūchās brihwibas ehnas semneeki baudijs ūikas pakrehſli. Tā peemehram, daschās muischnās mahzitaji laulaja ūemneekus ne zitadi, tamehr tee usrahdijs no muischnas ūantora ralstissu atkauju. Ūchahdi atgadijumi nowehroti pat lihds pagah-juſchā gadu ūimtena 60-teem gadeem, ūad sahds mahzitajs ūawā ūorespondenžē ar pareiſtigās garidſneezibas eestahdem to ofiziali apstiiprinajis.

*) ūkati: Полн. собр. законовъ т. XXXVI приложение къ № 27735.

2. *Wiſa ſeme peedereja muiſchneekem.*
Lai attaiknotu to, muiſchneeki jaunajos likumos bija atſih-
mejuſchi ſewi par eedſimteem un weetejos eedſhwotajuſ par
eenahzejeem — „non indigenae“. Tikai daļa no ſemes
(jaunajos likumos nenoteikta) paſka ſemneekem, kā atalgo-
jums par muiſchneeka ſemes apſtrahdaſchanu un daſchadu
zitu klaufchu un nodewu neſchanu. Bet ari ſcho ſemi, kura
paſka ſemneeku apſtrahdaſchanā, kā mehs to jau minejām
augſtaſ, tifto ta bija eekopta un tapa augliga, muiſchneeki
ſemneekem atnehma un peedalija pēe muiſchas. Semneekam
eedalija no jauna kahdu purwa waj meſcha stuhriti, ar kuru
atkal pēhž eefrahdaſchanas atfahrtojās agrakais progeſs.
Tā daſchās muiſchās pagahjuſchā gadu ſimtena wiðū, kā to
leezina paſchi muiſchneeki, ſemneeku ſeme tika pawiſam iſnih-
zinata. Un, lai gan ſeme peedereja muiſchneekem, tomehr
wiſi walſts nodokli pēhž jaunā likuma bija uſ-
krauti weenigi uſ ſemneeku plezeem, t. i. ſchās
muoſchneeki ſemes apſtrahdatajeem.

3) „*Wackenbuſhi*“ un wiſas zitas, no lihdſſchinejā
likuma noteiktaſ, ſemneeku klaufchas un peenahkumi pret
muoſchneekem paſau de ja ſawu noſihmi; nodokli
un klaufchu ſeelums par ſemneekem pēe-
ſchirkto ſemi tika noteikta ūaur abpuſigu
brihwu lihgumu (полюбовнымъ соглашеніемъ). Bet
tā kā wiſa ſeme peedereja muoſchneekem un pirmee ſawu-
kahrt nedrihkssteja atſtaht ſawas gubernas robeschbas, bija pat
aprobeschota pahreeſchana uſ zitu muoſchu, tad ſemneekem
gribot negribot bija japeenem wiſas tas muoſchneeka pra-
ſibas, kahdas pēhdejais uſtahdijs, kā atalgojumu par ſemi.
Tā ar laiku ſemneeku klaufchas tapa pat neispildamas un
nodewas ſaſneedſa ahrfahrtejus apmehrus.

Tahda luſk bija ta iſdaudſinatā, iſſlawetā un iſleelitā
Baltijas ſemneeku brihwiba — muoſchneeki augſtſirdibas
auglis — „ein gutes Geſchäft“, kā to noſauza paſchi wiņas

„fazeretaji”, un kura apstulboja waldibu tā, ka pehdejā uſ ilgaču laiku aismirša par Baltijas muſchneezibas kontroli, atſtahdama ſemneefus wiku liſtenim.

Un mehs nemaſ nepuhleſimees apralſtit to ſtahwofli, tāhdā beidsot nonahza Baltijas ſemneeki zaur ſchahdu muſchneefu ſazeretu brihwlaifchanu — jo es domaju, ta buhtu leela wahrdū tehreſchanā un deesi waj pratiſchu atraſt tik ſpilgtas un atteezigas kraſhas, tāhdas buhtu wajadfigas pee ſchās bilden uſſihmeſchanas, — bet paraudſiſimees labač, fo par ſcho ſemneefu ſtahwofli gadus 20 lihds 25 wehlaf leezinaja daſchas oſzialas personas. Un luſk ar tāhdū rapportu toreifejais Widſemes general-gubernatorſ barons Valens 1841. gada greeſchas pee atteezigām Petrogradas eestahdem; „ſemneefu ſuhdsibas par wiку pahrmehrigu ap-kaufchanu ar darbeem, — rafſta wiſch, — zelas no pa-ſtahwofſcheem likumeem par lihgumu atteezibam ſtarp muſchneekem, ſā ſemes ihpafchneekem un iſnomatajeem; jo muſchneeks pee lihgumu noteikſchanas nawne zaur fo aprobefchots, bet ſemneekam, kurſch teek aifturets ar parahdeem un ziteem peenahkumeem, ne katrreis tamdeht ir eephehjams atſtaht ſawu agralo dſihwes weetu un mellet ſew labakuſ ſemes nomas noteikumus zitā muſchā”. Ne maſat radifali par to ſpreeda ari eefſchleetu miniftra beedris J. G. Ŝenjawins, kurſch 1845. gada ap-brauza Widſemi. Luſk wiņa wahrdi: „neſkatotees uſ no-minalo brihwibu, ſemneeki atrodas pilnigā atkaribā no muſchneeka un wiку ſtahwofli, ſalihiſinot, ir tapis daudſliſtafs, neka tas bija 1804. gādā”. (Чтенија, 1865. кн. 4, стр. 189). Un beidsot walſts padomes ſchurnalī par 1860. g. 17. Nr., rafſtā par 1819. gada likumu ſtahw ſtarp zitu ſekofchi: „no ſchās jaunās fahrtibas Widſemes ſemneefu labla hžiba eewehrojamā fahrtā krituſe”.

Tāhlak mellet pateefibu mums naw wairſ wajadfigs.

atzeresimees tīkai, kā ari semneeki tāis paščos gados lihds ar nerashu, bādā mirdami (šcha wahrda pilnigakā nosihmē), ūzehlās newis pret pašču waldaščo ūahrtibū, bet ūzehlās lai mekletu ūew išeju no diwām nahwem: pirmkārt, no bāda nahwes, ūissikās nahwes, otrkārt, no moralissikās nahwes, kura bija wehl breešmigakā par pirmējo, un kurai tee atrada išeju pahrejot pareistizibā, t. i. tāi tīzibā, kura bija ari semes Zaram. Neraugotees uš aisleegumu un netizameem ūodeem par wina pahrkāhpšchanu, — semneeki tuhksioſcheem pluhda uš Rigu pee general-gubernatora, luhdamees no ta maiſi un atkauju pahreet jaunā tīzibā. Bet — — ari ščis „dumpis“ tīla apšpeests ar kara ūpehku, jo waldbā, kura atwehleja muischneeleem to preeksč ūcha „dumpja“ apšpeeschanas, nesinaja leetu ihsto zehloni un apstahkus. Winai leetas tīla iſtehlotas patišam zitadā nokrāhſā, nekā tas bija pateefibā.

Schahdas semneeku ūustibas zehloni bija dīli un no-peetni. Ar pahreſchanu pareistizibā, pee kuras peedereja Zars un wiſa kreetu tauta, tee ūereja eeguht preeſč ūewis wiſpirms tahdu pat stahwoſli, kahdā atradās kreetu semneeki, par kureem tee bija dīrdejuſchi no wezeem ūaldateem un kreetu ūrgotajeem; otrkārt, tee gribēja atratitees ari no ta moralissikā eeſpaida, kahdu uš teem atſtahja lutertizige muischneeki un mahzitaji, wiſu ūeshehligee apšpeedeji un treſčkārt, — lihds ar neſamehtrigām ūeſchanam, kahdas tee iſzeeta zaur ūawu ūoscheljamo wehrgu ūahwoſli un pateizotees ari hēnuhteeschu brahku draudsem, wiſu religissikā juhtas bij tapuſčas daudž dīſlakas, nekā tas ūpehja apmeerinat razionalais luteranis̄ms.

Tahdi apmehram bija 40-10 qadu semneeku „dumpja“ eemeſli, kuru muischneeki waldbai iſſkaidroja par agraro nemeeru. Semneeki mira bādā, bet kā to apleezina atkal daſčas ofizialas personas, muischneeleem maies un labibas netruhka, tee dīſna no tas degwinu un alu, zaur ko maies

labiba teem eeneja diwkahtigu peļņu, t. i. gandrihs lihds 100% peļnas.

Un tā luhk mehs redsam, ka pate waldiba winas daschado ofizialo amatu personās bija nahkuši pee atsīnas, ka Baltijas semneeku stahwołlis lihds ar brihwlaishchanu kūwīs wehl kaunals, nekā tas bija 1804. gadā, un „b r i h w e e“ Widzemes semneeki newareja atrast ūw zītu īseju, ka labprahrtigi mirt badā.

Lai pilnigalki ūaprastu ūchos apstahkus, zaur kureem Baltijas dīshwē notila tahdas neisprotamas, no pirmā azu usmetuma, leetas, mums ir nepeezeeschami ūhak apškatit paſchu Baltijas semneeku ūabeedrīķas organizācijas eekahrtu, ka ari winas administratiwās un teešas eestahdes, kuras noteiza jaunais Baltijas semneeku brihwlaishchanas likums un kuras Baltijas praktikā dabigi peešawinajās ari zītas ūspēzielas notrahšas. Un tahlač, lai ūaprastu ari pehdejo un wiķus tos zītus noslehpumainos apstahkus, zaur kureem wal-dibai aīswēen palika apšlepti Baltijas daschadu notikumu ihsteē zehloni, mehs beigās teiksim ari pahri wahrdus par Baltijas muīschneezibas ūabeedrīķo organizāciju waj ūemes augstačo administratiwo eekahrtu — ūevisčko Baltijas muīschneeku teesību institutu.

Ūchajās ūwarigajās un nopeetnajās weetās mehs, pehž eespehjās, weetums kautko iſlaisdami un weetums atkal pa-pildinadami, peeture ūsimees pee Žurijsa Samarina nopeetnā darba par Kreewu-Baltijas juhras peekraſti (Ю. Самаринъ. Окрайны РОССИИ, выпускъ III-тий). Starp zītu puhlesimēes aīsrāhdit ari uſ to, kad un tāhdos apstahkos ūhee semneeku leetu pamata likumi no (1819. gada) tika mainiti waj atzelti.

Zau eepreelsh attwainojos ari par daschu warbuht ne wiſai teeſhu un pareiſi iſteizoſchu terminu leetoſchanu, bet tāhdos gadijumos peewedīsim ari aīsrāhdiſumus uſ dascheem atteezigeem wahžu un kreewu termineem.

Semneeki bija ūadaliti ūabeedribās, kuras kreewu ūfuma

teſtā bij noſauktas par pagasta ſabeeedribam (волостными), lai gan pareiſaki buhtu, kad tās noſauktu par wolſchinam — Gutsgemeinden, jo par pamatu ſhai ſemneeku ſadaliſchanai atſewiſchķās ſabeeedribās bij muiſcha, t. i. — ifweenas muiſchas ſemneeki, neraugotees uſ to, zif leela waj maſa bij pehdejās teritorija, ſastahdija atſewiſchķu pagasta ſabeeedribu. Iſnehmumus ſhai ſinā likums peelaida tikai tahdos gadijumos, ja to atlahtwa waj wehlejas muiſchneeks, t. i. — ſemes ihaſchneeks (§§ 57, 58, 59).

Administracija un teeſa, atteezibā pret ſemneekiem, bij uſtizeta, atſewiſchķas muiſchas ſemes robeschās: 1) ſemneeku ſabeeedribas ſapulzem (мірской сходъ), 2) wezakeem (старшины, Vorſteher) 3) ſabeeedribas waj pagasta teeſai (мірской судъ), un 4) muiſchas waldei (Gutsverwaltung, вотчинное управление), kura ſtreewu likumu teſtā weetums neprareiſi noſaukta par pagasta waldi (волостнымъ), jeb weenfahrſchi — muiſchneeka kantorim, kā tahdam, kas pahrsinaja muiſchas polizijas pahrtwaldi (Gutſpolizei); draudſes teeſu un polizejas aprinči (pee ifweena tahda draudſes teeſu un polizejas aprinča peedereja wairakas draudſes, wiſmaſ 2, bet beeschaf 4—5 un pat lihds 10 draudſes); 5) draudſes teeſai; wiſa aprinča robeschās; 6) aprinča teeſai; un beiđſot gubernas robeschās; 7) ſemneeku leetu Hosgerichta nodāļai un 8) general-gubernatoram.

Pehdejo un wiſnēzigako lomu ſho eestahſchu starpā ſpehleja ſemneeku ſabeeedribas wiſpahrejās ſapulžes (мірские сходы). Winas tika ſauktas ne ſawadak, kā pehž muiſchas waldes rižibas, lai uſklauſitu pehdejās daſchadus preefſchlikumus, waj labakā gadijumā, ar winas atlauju, kuru ta netwareja dot tikai tajos gadijumos, kad bij janoteek jaunām wehleſchanam. Bet ja tāhds no pagasta preefſchneekiem eedroſchinajās ſaukt ſapulži beſ muiſchas waldes atlaujas, wiſch par to tīla ſauktis pee likumigas atbildibas, kā ſabeeedriſķas eefahrtas pahrfahpejs (§§ 72, 73, 74). Semneeku

ſabeeedribas ſapulſchu lehmumi tīkai tad dabuja noteizoschu noſihmi un likumigu weidu, ja tee tīka apſtiprinati un pee-remti ari no muſchās waldeſ; bet gadijumā, ja muſchās walde nebijs meerā ar ſapulzes lehmumu, wiſai bij teesiba peeprafis otrreifeju ſapulzes ſaſaukſchanu un leetas jaunu pahr-ſtatichanu. Pehdejo likums tomehr nenoteiza par nepeeze-ſchamu, jo muſchās walde wareja weenfahrschi lehmumu apturet un leetu ar to iſbeigt. Pehdejā gadijumā ſemneeku ſabeeedribai gan bij atlauts ſchehlotees par to draudſes tee-ſai (§§ 78—80). Tā bij noteikts likumos, bet praktikā tas tīka iſwests pawiſam zitadi — weenfahrschaki. Lai neteh-retu weli laifu, ſemneeku ſabeeedribu ſapulſchu lehmumi tīka eepreeſch iſſtrahdati muſchu kantoros un tad nodifteti ſa-pulzes preeſchhehdetajam.

Semneeku ſabeeedribai bija atlauts ſewiſchkoſ iſneh-muma gadijumos (furus likums tomehr nenoteiza) greestees ar luhgumu deht aifgahdneeziſbas pee ſemes galwenā preeſch-neeka. Tas bija jadara zaur diweem deputateem, iſwehla-meem no ſemneeku teefas preeſchtahwju un wezalo wiđus, t. i. no teem pagasta ſabeeedribas amata wihereem, furus, pehz likuma, apſtiprinaja, bet praktikā — noteiza un eezechla muſch-neeks. Bet par ſchahdu nodomu, greestees pee ſemes augſtača preeſchneeka, ſemneekem pirms wajadſeja paſirot muſchās waldei — kantorini un dabut no tās ſewiſchku rafſiſku at-fauju — apleeziſbu (faut ari ſchehlotees ſemneeki gribetu taiſni par pehdejo, t. i. muſchās waldi); un, gadijumā, ja muſchās walde atteižās iſdot tahdu apleeziſbu, ſemneeki wa-reja greestees wehl ari pee draudſes teefas. Bet no depu-tateem, kuri tomehr wehletos greestees pee general-guberna-tora beſ ſchahdas rafſiſkas muſchās waldeſ apleeziſbas, bij noteikts nepeenemt nelahdas ſuhdsibas (§ 84). Un tā, da-biſki iſnahža, ka tilt lihdi general-gubernatoram likumigā želā, tad ſuhdsiba bij wehrsta pret muſchās kantori, nebijs gandrihs pawiſam eeſpehjams.

Wezako (wini bij ari labibas magasiku pahrsinataji) bij noteikts par diwi ikweenā semneeku ūabeedribā. Ģeſkaititi pehz likuma par semneeku preefchstahwjeem un winu intereſchu aiftahwjeem, wini weenkahrſchałos un wiſpahrparastos gadijumos iſpildija ari semneeku ūabeedribas ūapulſchu weetu, un tāhdā kahrtā muſčas walde, taisni gruhtakos gadijumos un ūwarigakos jautajumos, bija atſwabinata no nepatiſklamā uſdewuma ūaſault wiſpahreju ūapulži un stahtees ar winu waigu waigā (§§ 85, 88, 95, 514). Pahrleezinat wiſu semneeku ūabeedribu bij daudſ gruhtak, nekla ūagrosit winas diwu waj trihs preefchstahwju prahus.

Pagasta teeſa (kreewu teſſtā — mīrskoy судъ) bij no- teikta un nepeezeſchama eestahde ikweenā ūabeedribā un ūaſtahweja no preefchſehdetaja (kurſch pats ari bij wiſpahrejā ūapulžes waditajš) un diweem, waj wairakeem lozeſteem — ūeeſehdetajeein (засѣдатели) (§§ 75, 98, 100).

Wezakee, preefchſehdetajs un semneeku pagasta teeſas ūeeſehdetaji waj lozeſti tika iſwehleti no wiſpahrejā ūapulžes (kreewu teſſtā — mīrskimъ сходомъ). Un tas no- tika ūekoschā kahrtā. Katram amatam preefch apſtiprīna- ūchanas no muſčas waldes puſes semneeku ūabeedribā uſtahdija trihs kandidatus, kurus wiſus trihs muſčas waldei bij teeſibas atſtumit; tad tika ūaſaulta jauna wehleſchanas ūapulže un tika uſtahditi jauni trihs kandidati (§§ 90, 101). Tāhdā kahrtā uſ katru pagasta ūabeedribas amatu muſčas kantoris wareja atraidit lihds ūeezi ūilweki; bet tā ū tam- lihdsiga prozedura bija ūaſtita ar leelaku laika iſſchkehrdibu un tā ū ū ne ikweenā semneeku ūabeedribā wareja atraſt tāhdū wairumu uſtizamu un atteezigam amatam ūeederigu ūauſchu, tad pateeſibā praktikā ūhi leeta noriſinajā ūgluſhi ūitadi. Ūapulžes preefchſehdetajs pirms wehleſchanam nogahja uſ muſčas kantori, kur ūanehma atteezigu ūaſtehli par to, kahduſ no ūabeedribas semneekem muſčneeks waj wina pilnwarneeks wehlejā ūedjet atteezigos pagasta amatos.

Atlaist no amata wezakos bija ustizets draudses teeſai (приходской судъ); pehdejā wareja uſ laiku atstumt no amata iſpildiſchanas ari pagasta teeſneſchus, bet to galiga atlaiſchana no amateem atkarajās no Uprinkā Teeſas (§§ 96, 133).

Semneeku teeſa waj pagasta teeſa, ja tā to war noſault (treewu teſſā — мірской судъ), bija ſemakā ſemneeku teeſas un polizejas instanze, kā ari pahrwaldija ſabeeedribas ſaimneeziбу. Schis teeſas preefēhdetajeem (засѣдатели) bij uſtizeta wehl polizejas uſraudſiba par wiſu ſabeeedribas raſonu (§ 116). Kā teeſas eestahde, wina ſkatija zauri daſcha-
dus ſemneeku ſawstarpejus ſtrihbus un ſildas, muiſchneeka ſuhdſibas par ſemneekleem, wina peeprafijumus par ſemneeku iſraidiſchanu no mahjam, par wiku ſawstarpeju kontraftu iſ-
nihzinaſchanu u. t. t.; pee fam ari pate ruhpejās par ſawu ſpreedumu iſpildiſchanu un gahdaja par pagastam uſtizetām aifgahdneezibas leetam. Kā polizejas instanze, wina apſar-
gaja un atjaunoja kahrtibu un ſabeeedribas droſchibu, ruh-
pejās par iſmekleſchanu daſchados noſeegumu gadijumos,
aptureja beſpaſneekus un behglus waj flaiðoraus u. t. t. Kā ſaimneeziſka eestahde pahrſinaja un uſtureja zelu kahrtibu,
apſargaja robeschas, uſtureja nabagus, pahrſinaja eedſihwo-
taju ſarakſtus, peedſina nodoklus, gahdaja par wajadſigā re-
kuſhu ſkaita noſoſchanu, par daſchadu ſkauſchu, kā peem:
ſabeeedriſko, publiſko, baſnizaſ u. z. kahrtigu iſpildiſchanu,
pahrſinaja pagasta ſumas (мірскою суммою), labibas maga-
ſinas u. t. t. (§§ 117, 118, 129, 130, 131). Pagasta teeſam bija teeſiba taiſit galigus lehmumus daſchadās ziwiſpraſhbas,
kuru preeſchmets nepahrſneedſa 5 rubļu wehrtibu, kā ari
peespreest ſodus: ar kokeem lihds 30 ſiteeneem (wihreeſcheem),
ar riħkstem lihds 20 ſiteenu (ſeetweetem), zaur ſpaidu darbu
lihds 3 deenam, zaur arestu uſ tikpat deenam un naudas
ſodu meeſas ſoda weetā, pee fam katriſ ſiteens bij atmaſ-
ſajams ar 2 lap. aff. (§§ 119, 120, 125).

Wiſi ſchāſ teeſas ſpreedumi ſawukahrt bij noſodami

muishas waldei zaursuhkošchanai, kura, darbojotees uſ prokuraturas pamateem, un atraſdama ſpreedumu par neliku-
migu, waj leetu ſinamai instanzei nepeederokhu, wareja ta
iſpildiſchanu apturet un leetu pahrzelt uſ žitu augſtaklu instanzi.
Polizejas leetās pagasta teſa ſinova muishas waldei, par
iſkaftru ſawu riſkojumu, nođewa wiñai areſtantus, riſkojās
pehz wiñas aſrahdiſumeeun iſpildija wiñas prafijumus,
faut ari wiñia pate toſ atſichtu par nelikumi-
geem (§§ 113, 117, 118, 131, 132). Teſas ſehdem pehz
likuma bij janoteek muishas telpās un wiñai bij jaſapul-
zejas iſtreiſes, kād to peeprafija muishas walde (§ 115).

Šā ſemneku ſabeeedribas ſapulžes, wezakee, pagasta
teſa — wiſs tas pateeſibā bija tikai ſabeeedriſku eestahſchu
ehna, bet ihſtais ſpehfs, kas ſchās dekorazijas, kuras bij no-
ſtahditas tikai wiñia apſlehpſchanai, bija un palika tajās
pat rokās, kā agraf, t. i. muishas kantorim un muichneeka
waj wiñia weetneeka rokās. Zahdu riſzibu par brihweem
laudim waretu noſault, nemaſ nepahrſpihlejot, — par pat-
waribu, bet Baltijā, lai iſſargatos no taħda apwainojoſcha
wahrda, muishas walde jau no ſeneem laifeem neħħaja ſa-
wu patihkami ſħanoſcho noſaukumu — „Gutsverwaltung.“
Schi muishas walde nu ari waldija par wiſu, par ko tik
wareja waldit. Kā tas jau bija iſſkaidrots augſtak, wiñia
dikteja ſemneku ſapulžei wiñas lehmumus, eezechla pehz
ſawas gribas un eeſtateem ſabeeedribas amatu iſpilditajus,
aptureja pagasta teſas lehmumus un iſleetoja to par ſawu
eedomu un noluhku iſwefchanas eeroži. Zahlač ta pati
muishas walde, kā starpneeze starp daſchadam aprinka un
gubernas instanzei no weenias puſes un ſapulžem, weza-
keem un pagasta teſu no otras puſes, pilnigi atſweſchinaja
un attahlinaja ſemneekus no tam wiſpahrejām un ſpezieli
preefkoh wiñeem eezeletam eestahdem. Sinamā meħrā, ſapro-
tams uſ litumiga pamata, wiñia kontroleja un pahrſinaja ari
pehdejo koreſpondenzi, ſanehma preefkoh nođoſchanas ſem-

neefkeem wiinu papirus, kuri teem peenahža no augšcheenes, fa peem. patwahles, rihtojumi, publikazijas u. t. t.; wiina pate pa leelakai dałai pahrfatija ari tos daschados papirus unispildu pastnojumus, kuri gahja no semneefkeem us augšcheeni un beidsot ismantojā preešči šahdas ūwas starpneezibas weenu no pagasta teesas lozelleem fa ūhnti, ūram pehz likuma bij pastahwigi jadeschurē muischas kantori (§§ 114, 141, 142 un zit.) Bes tam muischas waldei bij preeščirta leela posizijas wara. Winai bij ustizeta ūlūuma, meera un fahrtibas ustureščana us muischas teritorijas, ūchā ūnā ūbeedriſka polizija tamdeht pilnigi bij padota muischas polizijai un ikreisēs, kad pehz teesas lehmuma wajadžiba ūpeeda ūeenemt fahdus noteizoschus mehrus, greešas pee pehdejās pehz padoma waj atkaujas. Muischas walde pehz ūweem personigeem eeskateem wareja arrestet un nosuhtit pehz atteežibas waj nu us draudses teesu waj ta ūauzamo Ordnungs-Gericht'u, kuršč pehz ūwas nosihmes pa dafai atgahdinaja ūreewijas ūemstes teesas: pirmfahrt, ikweenu ūemneeku, kuršč ūautka israhdijs pretoščanos pagasta teesas warai; (laši: muischas waldei) otrfahrt, tos ūemneekus, kuru noſeeguma ūods buhtu augstakſ, neša par to drihkssteja ūpreest pagasta teesā; treščfahrt, katru ūbeedribas meera trauzetaju, lai fas ari wiňč ūebuhtu un ūaut ari fahds no ūbeedribas amatu ūspilditajeem; īeturfahrt, ari augstaku fahrtu personas, ūaut tās ari nepeederetu pee weetejās ūbeedribas (fa peem., amatneekus u. t. t.), bet kuras ūautka bija noſeegusčas pret weetejo eefahrtu un likumu, un beidsot — wiſadus zitus noſeedsneekus, fa no ūemneeku, ta ari no zitām ūahrtam (§§ 136—140).

Muischas walde bij ari ta eestahde, kura isdewa ūemneefkeem ūwiňčkas drukatas un ar ūawu ūtempeli apstiiprinatas pases, bes kuras pehz likuma nedrihkssteja atſtaht ūawu ūbeedribu, kura tee bija eeskaititi, pat ari us iħšaku laiku—ne; wiinu pat preeſpeeda pagasta teesu stingri ūkot tam, fa

netweens weetejās ūabeedribas lozelliſ bes tahdas, no winas iſdotas paſes, nepahrkahtu pat ūawas draudſes robeschāſ; ūemneefu, ūurkā pahrkahpis ūho noteikumu waj ūura paſe bija notezejuſi, muſchāſ waldei bija teefibas baſnīgā iſſlu- dinat par klaidoni un peeprāſit wina iſdoſchanu (§§ 144, 145, 148). Breekā godbijibas un ūeenibas uſtureſchanas pret muſchāſ waldi (tā teikts likumos) winai bij teefibas ūodit wainigos ar diwu deenu arestu pee māiſes un uhdens waj ar meeſas ūodu lihds 15 ūiteenu ar ūokeem (wihreecsheem) un tahdā pat ūlātā ar riſkstem (ſeeweeſcheem); tahdi gadi- jumi bij uſſlaititi ūekoschēe: kad ūahds ūaimes ūilwēs waj ari ūemneeks, kas atradās darbā pee muſchneela, ūautlaħdi eedroſchinatos trauzeti ūunga mahjas meeru, jeb iſdarit muſchneekam ūahdus ūaudejumus; buhtu pret muſchneefu rupjākā waj iſrahđitu nepaklaufbu un neadotu peenahžigo godu; kad ūemneeks, atraſdamees muſchāſ darbā, iſdaritu ūahdu ūkuhdu (вины) (§§ 151, 152). Peħz 1804. gada likuma par Widſemes ūemneefeeem, ūurkā tika iſdots nebuht ne tamdeht lai atzeltu waj iſniħzinatu dſimtbuhħchanu, bet tikai lai aprobeschotu to un paželtu un družia nodroſchi- natu ūemneefu ūaimneezisko ūahwokli — ūaimneeki (Wirth), iſnaemot tikai weenfahrſchus ūrahđneekus — ūalpus, wairs ne- peedereja pee teem, fam muſchāſ walde wareja ūeſchikt ūawu ūcheligo un gaħdigo mahjas ūodu. Winkus wareja ūodit ne ūawadak, ka tikai zaur ateezigas teefas ūpreedumu (§ 138). Peħz 15 gadeem t. i. 1819. gada dſimtbuhħ- chanā tika atzelta, nesdama ūho ūawā ūaikā tā iſſlaweto un iſleelito upuri, Widſemes muſchneeziba bes ūchaubam bij jau apdomajuſi, ka deesin waj wehl gadifees iſdewigals briħdis, ka tagad, sem labdaribas maſkas ūlehpjotees, atnaemt ari ūemneefeeem-ūaimneefeeem to teefibas, kas teem bij ūe- ūchirtas ar 1804. gada likumu un notwilkt tos atkal lihds ar weenfahrſcheem ūrahđneefeeem sem muſchāſ waldeſ patwa- ribas. Ur 1819. gada briħwlaſħchanas likumu muſchnee-

teem atkal bij pēeščkirtas teesibas pēhž ūweem usſtateem ūdit netikai weenfahrfchos strahdneekus, bet ari ūaim-
nēe ūs, kad tee atradās muisčas ūlauschu darbos. Cepreef-
ſchejo (1804. g.) likumu, ūaprotams, waldiba kā mehs to jau
aifrahdijsām augstak, neatzerejās un nepeeweda, bet apstip-
rinaja tikai jauno iſdaudsinato un iſſlaweto, un tahdā ūahrtā
nemas pate neapsinajās, ka teek pēekrahpta. Uñ teesham,
waj tad mas ari drihfssteja waizat, rafkatees un iſrahdit
neustizibū pret jaunā likuma ūastahditajeem, kad Widsemes
brunineeku augstrāhtiba Kreewijas labakai ūabedribai to-
brihd iſſauza tikai preeka ašaras?! Bet Widsemes drūwas
totees ūahka ūazinat zitas ašaras, jo nabaga ūemneeki teem
tiklo dāhwinato brihwibū wiſpirms ūajuta uſ ūawam
muguram.

Pee teesibas ūdit ūemneekus ar meešas ūodu, ar kuru
muisčas walde bij apbrunaota no likuma, tēi gāmā eeraſča
(eine löbliche Gewohnheit — kā mehdī iſteiktees Baltijā)
peetveenoja no ūodamā wehl naudas ūoda eedsihſchanu par
toleem waj riħstem. Iſzeetiš noteikto ūiteenu ūaitu, iſpehr-
tais pēezechlaš, iſwilka makū un tuhdat iſrehkinajās ar ūa-
weem ūditajeem. Tas ari gluschi weenfahrfchi ūaprotams,
jo ūemneeks jau pats ar ūawu wainu bij iſpelniſees ūodu,
un tamdeh̄l tad lai muisčneeks waj wina muisčas pahr-
waldneeks nemtos apgahdat tam par welti riħstes waj
fokus!? Jau weenfahrfchi ūabedribas labeerihžiba pagehr,
ka iſtweens pafalpojums tilku atmakkats, tamdeh̄l dabifki,
ka wainigajam paſčam no ūweem lihdſetkeem nahžās ūeg-
tos iſdetwumus, kas bij ūaſtit ar wina pahrmahžiſchanu,
lihdſigi tam, ka ūimneeks makša par ahrſta puħlineem un
medikamenteem.

Tahda taiñiga eekahrtā par riħſchu atmakku no wai-
ninga puſes pastahweja liħdī pat 1845. gadam, kad par to
nejaufchi no tahda, uſ Widsemi komandeta eeredna raporta,
iſdirda ari Petrogradā. Toreiſejais eekħleetu ministru

graß Perowſkis noteitti peeprafija ſchās teizamās eera-
ſchās wiſdrīhſaku atzelſchana. Un tamdehēt, ne-
raugotees uſ to, ka pats Waldineeks Jārs Nikolais I. to-
brihd atrādās ahrsemēs, teizamās eeraſchās atzelſchana bij
apſtiprinata un parafſita no Tronmantineeka wehlač Pat-
waldneeka Jāra Alekſandara II. Alkšabinataja . . .

Suhdsibas pret muſchās waldi tika peenemtas tīkai
tajos gadijumos, ja pehdejās rihžiba buhtu eeſſai-
tamā ſa patwarīgs waras paaugſtinajums (пред-
увеличение власти). Schahdas ſuhdsibas bij eefneefsamas
draudſes teeſai, kura ſawukahrt leetu iſmekleja un puhelejās
iſbeigt to meera Ŝeſā; bet ja tas winai neiſdewās, wina
no ſawas puſes netaiſija nefahdu lehmumu, bet pawadīja
leetu uſ aprīka teeſu (§§ 153, 170, 172). Gadijumā, ja
muſchās walde noſeedſigā rihžiba tika peerahdīta, pehdejai
winas administratiwo waj polizijas waru wareja atnemt
tīkai uſ laiku, bet ir tad ne ſawadač, ſa zaur augſtačas
instanzeſ, t. i. Widſemes ſemneeku leetu no dačas Hosgerichīa
lehmumu. Muſchneeka pilnwarotam waj muſchās pah-
waldneekam, furam muſchneeks bija uſtigejis ſawu waru
un teeſibas, pehdejā pehž tās paſchās teeſas lehmuma wa-
reja tīk atnemta ari uſ wiſeem laikeem; bet muſchneeks
pats, jeb pareiſak — muſchās kantoris tomehr ſho waru
neſaudēja un wareja to uſtizet zitai jaunai personai, ſas
nahktu no teeſas atbihdītās personas weetā (§§ 154, 155.)

Bet neraugotees uſ ſho likumigo waru, muſchās waldeſ
ročas bija wehl weens zits ſwarīgs ſemneeku uſpirkſchanas
lihdſeklis; pee fam, neneſdama pate nefahduſ iſdewumus,
muſchās walde to iſleetoja uſ paſchās ſemneeku ſabeeđribas
reħkinu, — ſhis warenais lihdſeklis bija muſchneeka
teeſibas teeſhi waj neteeſhi atſwabinat
ſinamu rekuſchu ſkaitu no fara ſlaufibas. Pehž
likuma ſemneeki — mahju nomneeki (furu ſeļums nebijs
teeſhi noteiſts), waj pareiſak: ſaimneeki un winu wezakee

dehli no kara klausības bija atšwabinati. Bet eezelt waj neeezelt par ūaimneeku, tas atkarajās pilnigi no muischnieka, jo no wina atkarajās, waj wiņč iſdod waj atnem mahju ūinamam ūenueekam. Rekruschi noteikščana no likuma bija uſtīzeta newis wispaħrejai ūapulzei (mīrskomu sходу), bet ūabedribas pagasta teesai (mīrskomu суду), kura, kā mehs to iſſkaidrojām jau augsta, ūha wahrda pilnigalā nosihmē atradās aīsween muisčas kantora rihzibā. Un tahlak, ari pehz likuma, no pagasta teesas noteiktais rekrutu ūaraksts ofizialu raksturu dabuja tikai pehz tam, kād wiņč no muisčas kantora bija apstiprinats. Bes tam muisčas waldei bij teesības atšwabinat no kara klausības pehz ūaweeem ee- ūateem wehl ūinamu ūaitu ūaraklausībai noderigu rekruschi no ūaweeem muisčas ūaudim un ūenueeem, kuri waj nu teeschi waj neteeschi ūaitijās pēc muisčas strahdneekeem — ūaines. Dahdu atšwabinajamo ūaitis, ūamehrā ar wišas pagasta ūabedribas, t. i. uſ muisčas ūemes dīshwojoſcho ūauschi ūaitu, bij noteikts ūekosčā atteezibā: par pirmām 100 dwehselem 4 atšwabinajumi, par ūatrām nahtosčām 50 dwehselem pa weenam. Schis noteikums praktiķā tīla iſwestis ūekosčā ūahrtā. Ūeenewsim, kā weenā muisčā t. i. — pagasta ūabedribā ir 500 dwehseļu ūenueku un 20 zilwelu muisčas ūauschi; no wiñeem, pehz likuma, muischnieks wareja atšwabinat no kara klausības 12 zilwokus; ūeenem sim ari, kā starp 20 muisčas ūaudim buhtu ne wairak, kā 6 zilweli noderigi kara klausībai un tā tad, muischnieekam, atšwabinajot ūhos ūehus, bija teesība atšwabinat wehl otrus 6 zilwokus, eeskaitot tos ūormas deh ūawu muisčas ūauschi ūaitā, kaut gan pehdejeem daschreis nebija nekahdas atteezibas ar muisčas darba zilwelu iſto nosihmi. Starp ūheem ūaimigajeem aīsween atradās tee, kuri muischnieekam prata labak ūeeliſti, bija tam pa prahtam, waj eelaidās ar to ūautfahdos, preeļč ūehdejā (rekruscha), neisdewigos lihgumos un ūombinazijās. Pirms iſkatras rekruschi ūaraksta

ſastahdiſchanas muſchneeks noſewa pagasta teeſai ſawu atwaſinajamo ſaralſtu; bet dodams ſchahdu atwaſinachanas ſchiru ſhogad, muſchneeks furu-katru brihdi wareja to ari atnemt (§§ 500, 501, 502, 503).

Schahda rekuſchu atwabinaſchanas teeſiba bija neap- rafſtami ſwarigis eerozis muſchneeka rokās. Ar ſcho lih- djeſkli pehdejais peewilka ſawos muſchhas laudis labakos un ſpehzigakos pagasta strahdneekus, kuri par pateizib u ſawam glahōeja m strahdaja pee muſchhas gluſchi par welti. Ar beedinajumu atdot „ſaldatos“ muſchneeks eetu- reja ſemneekus pilnigā padewibā un pastahwigās bailēs. Semneeki bija gatawi nest wiſleelakos upurus, lai tik wiſu dehli, waj paſchi netiſtu nodoti ſara deenastā. Atwabi- najumi dabigi tika doti turigakajeem un paſlavfigakajeem ſemneekem, ar weenu wahrdū — teem, kuri ſpehja par to muſchneeku labaki un bagatigakli atalgot. Samdeh̄l ar laiku no turigakeem pagasta ſabeedribas ſemneekem nodibinajās tahda ſewiſchka priwilegeto ſchiru, kura arween un wiſās leetās bija muſchneekam padewiga un iſtapiga. Totees aifween ſmagaks un nepaneſamaks tapa wiſpahrejais ſem- neeku niſku ſtahwoklis.

Wiſpahr, muſchhas walde, tahdā weidā kahdā wiſa paſtahweja Baltijā, atſchirkas no wiſām gitām Kreewijas teeſu, polizejas un administratiwam eestahdem, lai tam buhtu ſabeedriſka, walſts waj ſchiru noſihme, ar diwām rafſtu- rigām ihpachibam. Pirmkahrt, neraugotees uſ to, zif plaqħas bija wiſas darbibas apmehrs un zif nenoleedſami ſwarigas bija wiſai peefchirkas teeſibas, wiſa tomeht, pat peh̄ li- kuma, ſtarb weetejām daſchadām gitām eestahdem, netiſa uſſkatita fà ſinams nepeezeefchams organs, bet bija itfā kaut kahda tahda nejaufcha eestahde, kuras paſtahweſchana waj nepaſtahweſchana atkarajās no at- ſewiſchka zilweka perſonigas gribas, une affaire de bon plaisir. Muſchneekam nebuht nebijja noteiſts,

ka winam wišadā ſinā ſchāſ teefibas ir jaſleeto un ja ne-
paſcham, tad jaſahrđod tāſ ſawam pilnwarnečam; wiſch
weenkahrſchi wareja no tam ari atteiktees waj nu uſ laiku,
waj pat wiſpahr un tad ſchāſ teefibas, brihwprahrtigi iſlai-
ſtas no priwatas perſonas rokam, paſrgahja uſ pagasta
teeſu (mírskoy súdъ) (§§ 134, 135). Otrfahrt, neraugotees-
uſ to, ka muſchias waldei bija dotas taſdas teefibas eejauf-
tees daſchnedaschadakā ſemneku ſabeeedriſkā leetāſ, wiſa
tomehr no ſawas puſes neneſa neka hdu atbildib u-
par pehdejo pareiſu waj nepareiſu gaitu. Da peemehram,
deeſ' kadehſ bija atſhīts par waſadſigu, ka daſchadi waldiſas-
rikojumi, kuri bij iſſludinami wiſpahribai, wiſadā ſinā bija
no doðdami pagasta teefai tikai zaur muſchias waldi; bet par
wiſu neiſſludinaſchanu no pagasta teeſas puſes muſchias
walde neka hda ſinā nebiſa atbildiga (§ 141). Weena no
labibas magaſinas, ſa ari pagasta kaſes, atſlehgam atradāſ-
muſchias waldeſ rokāſ; wiſa iſſpreeda un lehma pabalſtuſ
un aiſdewumus, rewideja, kād gribuja un eedomajāſ, reh-
finus un kaſi; bet par labibas waj naudas iſtruhečmu wiſa
neka hda ſinā neatbildeja (§§ 514, 515).

Taſdas bija likums, par kuru mums tagad ne maſumis
jabrihnas, bet kahdas bija ſekas, par to lai runaſ fakti, kuruſ
waretu peewest ſoti daudſ, bet mehs peewediſim tikai weenu
no Indrika Straumiſcha rakſteem un pee tam taſdu, kaſ ſpiłgtak un noteiktaſ rakſturo ſcho diwu organu, t. i. ſem-
neku ſabeeedriſko eestahſchu un muſchias waldeſ ſawstarpejo
un wiſpahrejo noſihmi un atteezibas, kahdas tāſ bija prak-
tičā, bet newis pehž likuma. Kahda N. pagastā 1858. gadā
no waldiſas peepeschi ſakemis negaidsiſ un pahrſteidſoſchis
raſtis par to, kamehſ pagasts, kuram aiſnehmuma weidā
bada gadā iſdots 1000 rubli leels naudas pabalſis, ne tikai
neruhpejas par ſchāſ ſumas atlihdsinaſchanu, bet ari nekuhta
par to ir prozeņius? Meklejuſchi grahmatāſ, bet welligi:
ſchahda aiſnehmuma neatrada. Uri muſchneeks ſawā ſantorū

weltigi ismeklejees. Tad pagasta teeša ſtaidri un weenfahrſchi atbildejuſi, fa wina tahda pabalſta naw ſanehmufi! Bet no augſcheenes atſuhtits peerahdijums, t. i. ſtaidri iſ-rafſtiita kwihte un ſem tās pagasta teeſas peefehdetaju pee-wilktee kruſtini par naudas ſanemſchanu. Behdejee ari paſinuſchi ſawus kruſtinus. Wainigee tikuſchi ſaukti pee at-bildibas. Un nu iſrahdiſees, — fa wini teefcham ir brau-kuſchi pehz naudas, tikai ne pagasta, bet gan muifchas arendatora uſdewumā, teefcham ir pawilkuſchi kruſtus un ari naudu ſanehmufchi. Scho naudu wini ir pahrweduſchi un nodewuſchi arendatoram. Bet kur wina iſleetoſta un kaſ-tahlak ar to notiziſ, to wini neſinaja pateilt . . . Tahds luſk ir peemehrs. Un eedomajatees tikai, fa ſemneeli warbuht mira badā, bet muifcha netikai ſawu labibas kraju mu iſleetoja degwihna dſihſchanai, bet ſawās wajadſibas iſleetoja ari wehl to waldbas pabalſtu, kurſh zitadi hija nolemits badā geetejeem.

Runajot wehl par to paſchu muifchas waldi, nebuhs leeki peefihmet wehl weenu ſawadu, bet wiſai ſiſmigu faktu par to, fa pehdejā ir noſaukta daſchos freewiſkā likuma teksa paragrafos. Tā, peemehrām, 334, 335, 336, 343, 347, 371, un wehl daudſos gitos §§ freewiſkā teksā par Widſemes ſemneeli brihwlaifchanas noteiſumeem muifchas walde ir apſihmeta ar terminu „pagasta walde“ t. i. — „волностное правление“, bet tajos paſchos paragrafos wahzu originalā wiku ſauz par „Gutsverwaltung“, ſem kura terminu teek eedomata muifchas walde waj weenfahrſchi muifchas kantoris (вотчинное или мыizonе управление). Tahda terminu ne-weenadiba un diwdbabiba likumos ir ſoti neisprotama un gruhti iſſtaidrojama leeta. Bet peewedifim wiſmas weenu peemehru par ſchahdas terminu diwdbabibas ſekam. No §§ 354 un 371 freewu likumu teksis mums ſtahsta, fa wezakee preefchſehdetaji un pagasta teeſas peefehdetaji waj lozekti teek iſwehleti no pagasta ſabeedribas un ap-

stiprinati no pagasta waldeš, un tā fa pagasts wahziski teek apsihmets ar wahrdu „Gemeinde“ un ir weetjās semneku ūbeedrišķas organizācijas pamats un pagasta wezakais, skrihveris, preefchēhdetaji, pagasta teesa un pagasta magasina ir — eeredai un ūbeedrišķas eestahdes un eestahdijumi, tad — pats par ūwi ūprotams, — fa mumis janahk pee ta ūlehdeena, fa minetee eeredni waj amata wihi, kuri teek iſwehleti no ūopejas ūbeedribas ūpulzes (mīrskimъ сходомъ), no ūbeedribas waldeš ari teek apstiprinati (волостнымъ правлениемъ). Tā bes ūchaubam ūhos noteikumus buhs ūpratušchi ari grafs Rīselewš un grafs Perowškis, kuri wiaus lašja ūreewu walodā. Bet turpretim, kā mehs to jau redzejām augšā, ūhos semneku ūbeedribas amatu wihrus apstiprinaja newis pagasta walde, bet muishneeks waj wiaa pilnwarneeks (t. i. muishas kantoris), un ari wahziskā likumu original teksā melns us balta stahw ralstis newis Gemeinde-Verwaltung (pagasta walde), bet Guts-Verwaltung (muishas walde). Un galwenais, ūchahda terminu ūagroſchana naw tikai ūchajos diwos §§, bet wiſos jau augšā peewestos un wehl daudz zitos. Un teesčam, laſot ūcho ūreewišķo likumu teksu par Widsemes semneku brihwlaishchanu, kuru toreisejais generalgubernators knaß Šuworows ūchajā tulkojumā stahdija preefchā augstakai wal dibai, kā paſchas pilnibas idealu un muishneezibas libera lišma un augstīrdibas peerahdiju mu un kurš, gandrihs bes jeb kahdeem pahrlabojumeem, eemantoja Wiſaugstafo atſinibū un tika 1819. gadā apstiprinats, — pee toreisejeem ap ūchakfeem ūchee noteikumi teesčam wareja buht uſſkatiti par tahdas pilnibas idealu, par kahdeem tos rekomandeja ūn Šuworows. Bet waj tihschi waj netihschi ūreewišķā likumu teksā bij eesaguščas ūchahdas ūluhdas waj warbuht ar no luhtu eelaistas taišni tahdos paragrafos, us kuru pamata tika zelta wiſa Widsemes semneku ūbeedrišķas organizācijas ehla, par to mehs nenemſimees ūpreest, tikai ūkts paleek

tas, kā wahzu originals, no kura likās ūsi waditees weetejā augstakā administrācija, kā peem. generalgubernatori un zītas augstakas Widžemes administratiwas personas un eestahdes, — daudzos pamata §§-os, — nebuht nelihdsinajās tam freewiškam tebstam, kurič tika pašneegts Petrogradas augstakām instanžem un Wisaugstakai apstiprināšchanai.

Draudzes teesā (приходский судъ) pehz pagasta teesās (мірской судъ) bija nahkoſchā instanze un peenehma par pehdejo daschadas ūhdsibas, pahrskatija un rewideja winas daschados rihkojumus, dewa preefchraſtus un, tāpat kā pehdejā, pahrsinaja daschadas teesās, polizejas un ūaimneezīkās leetas. Daschadi semneeku strihdi ūawā starpā un muischneeku ūhdsibas par semneekem tika nosuhtitas uſ draudzes teesu, kā nahkoſcho un augstakā instanzi, bet semneeku ūhdsibas par muischneeku tika eefneegtas ūchā ūaſchā teesā, kā pirmā instanžē, kura ūchahdas leetas, kā mehs to jau aīrahdijsām ari augstak, wareja iſbeigt tikai meera zelā. Treschā instanze preefch pirmās ūchikras teesu leetam un otrā (jeb pareisaf — pirmā, kura wareja taifit ūpreedumus) preefch otrās ūchikras teetam bija Aprīļa teesā. Augstakā instanze preefch teesu teetam, kā starp semneekem par muischneeku un otradi, bija Hosgerichta ūpezielā semneeku teetu nodaka. Par pehdejo ūchajās weidā wareja gan wehl ūhdsetees Waldoſcham Senatam un general-gubernatoram, t. i. tāhdā gadijumā, ja pehdejās ūpreedums weenai waj otrai puſei pehz ūluma iſlīdā nepareiſs. Starp zitu general-gubernators, pehz ūaweeem eefkateem, uſ neapmeerinatās puſes ūhguma wareja pawehlet teetu wehl otrreis ūaurskatit un, gadijumā, ja nebija apmeerinats ari ar ūkojoſcho Hosgerichta lehmumu, eefneegt raportu uſ Wisaugstako Wahrdū (§§ 170, 171, 174, 189, 191, 197, 247.). No semneeku ūchikras ūchajās tiflo peeweſās, instanžēs bija ūawi preefchstahwji: Draudzes teesās — trihs peſeſhdetaji (засѣдатели) un Aprīļa teesās — diwi

(§§ 157, 183); wiſi wihi tika iſwehleti newis teefchi no paſchas ſemneeku ſabeeedribas, bet gan no ſemako teeſu peefehdetajeem, ta peemehram — trihs Draudſes teefas peefehdetajus iſwehleja pagasta teefas lozeſki, t. i. — tas paſchas personas, kuriām pehz likuma wajadſeja tikt apſtiprinatām, bet praktikā tika eezeltas no muifchneeka (§ 159.). bet diwus Aprinka teefas peefehdetajus ſawukahrt iſwehleja Draudſchu teeſu peefehdetaji no ſawa widus (§ 184.), Draudſchu teeſu ſemneeku peefehdetaji tika atzelti un apſtiprinati no Aprinka teefas (§ 162, 170), bet ſemneeku peefehdetaji, t. i. — ſemneeku preeſchſtahwji pee Aprinka teefas tika apſtiprinati un atzelti no Hoſgerichta (§§ 185, 190.).

Un tahlaſ, wiſs ſcho ſemneeku leetu teefas instantſchu perſonigais ſtaſtahws (iſnemot, ſaprotaſs, pagasta teeſu — (мірской судъ), ta peem.: Draudſes teefā — preeſchſehdetajs, Aprinka teefā — preeſchſehdetajs un diwi peefehdetaji — lozeſki (засѣдатели), Hoſgerichta ſemneeku leetu nodatā — preeſchſehdetajs, reſidejoſchais landrats un landrati Hoſgerichta lozeſki (§§ 157, 159, 183, 184, 198), — ſtaſtahweja no weetejās muifchneezibas iſwehleteem muifchneekem, un nebi ja wiſā ſchajās minetās eestahdēs neweenas no waldibas eestahditas perſonaſ. Kanzelejas ari bij muifchneeku rafās: draudſes teefas ſekretars (wiſch pats bija ari notars) tika eezelts un atwaſinats no preeſchſehdetaja; puſi no ſawas algaſ wiſch ſanehma no muifchneezibas un otru puſi no draudſes. Schim amatam praktikā bija peefchirta ſewiſchki leela noſiſme, jo draudſes teefas ſekretars (pehz ſawas noſiſmes ari notars, — ta jau aifrahdiſjam) bij ta perſona, kas apleeginaſa, apſtiprinaja un eeveda grahmatās muifchneeku lih-gumu noteikumus ar ſemneekem pee ſemes un mahju iſnomaschanas (§§ 170, 175, 177, 179.). Aprinka teefas ſekretars tika iſwehlets no teem weetejeem muifchneekem, kuri bija ſtudejuſchi teefleetu ſinatnes, bet wiſadā ſinā tifai Ter-

batas uniwersitatē (§ 193.). Semneeku leetu ḥosgerichta nodakas sekretars tika iswehlets iš tās paščas ūchirās, tikai no wišpahrejas un kopejas Widsemes muiščneeku ūpulžes (§ 199.).

No wiša augščā iſteiktā mehs jau redzejām, kahdas ateezibas noteiza likums un kahdas praktičā pastahweja starp semneeku ūbeedriſkām eestahdem, — kā pagasta wišpahrejo ūpulži, pagasta teesu u. t. t., no weenas puſes un muiščas kantori — no otrs. Likums gan noteiza ari semneefem ſinamas teesibas un priwilegijas, bet praktičā tahdu nebi ja, pateizotees gadu ſimteneem iſweidojuſčamees muiščneeku eeracham. Bet pehz freewiſkā likumu teſta, kā mehs ari redzejām augstāk, ūchahda semneeku ūbeedriſkā organizacija tobrihd pilnteesigi wareja buht uſſlatita pat par idealu. Ari wiſas, tifko minetās weena uſ otru uſzeliās, instanžes, kā: Draudzes teesa, Apriņķa teesa un ḥosgerichta nodaļa, pirmās diwas pat ar semneeku preekſčtahwju preefēdetajeem, bija zeltas iſtā preekſč semneeku teesibu aiffahwēšchanas un nostiprināšchanas dſihwē, wiſmas to teesibu, kuras ūkaidri bij apſhmetas likumā. Bet lai ūpreestu par to, kahdā mehrā semneeki, kad wiku intereses ūtāpās ar muiščneeka interesem un patwaribu, baudija taišnibu ari no ūchām instanzem, ne nebuhs leeki atzeretees ari ūkofōchos apstahkļus ...

Wispirms, jau pats likums aiffleedsa, kā semneeki nekahdā ūkā nedrihſti eeſneegti ūchajās instanžes rakſiſkus luhgumus un ūhdsibas, kā ari uſſtahtees zaur pilnwarneeku waj adwokatu. Ūs muiščneefem ūchis noteikums, ūprotams, neattecības, bet semneefem pee teesas wiſadā ūkā bij jaifūkaidrojas mutiſki un personigi. Tas pats likums iſſkaidro, kā ar ūchahda noteikuma iſdofšhanu ir domats ūamasinat prahwu ūkaitu un ari atturet semneekus no leekeem iſdewumeem (§§ 204, 216). Virmais mehrķis, bes ūchaubam, tika ūfneegts; maſ ta, daudzums gadijumos zaur ūcho paſchu

noteikumu semneefkeem bija atkemta ikweena eespehja mellet un atrast teeju par muischneeku; bet waj ſaſneegts tika ari otrais mehrki, un ſewiſchki tad, kad prahwa jau bija eesahkta, — par to wiſmas jaſchaubaſ. Bet bes ſcheem diweem jau aifrahdiitem mehrkeem tika ſaſneegts wehl treſchais, par kuru likums tihſchi waj netihſchi nokluſeja, t. i. ar ſcho noteikumu mineto instantchu darbi a tika pilnigi noſlehgta priwateem un pat waldbas nowehrojumeem, fa ari iſſlehdsa ikweenu eespehjamibu gahdat par semneeku aifſtahweſchanu zaur teem weetejeem juristeem, kuri pehz ſawas plebejiffas kahrtas ween jau nebij aeredseti no weetejeem muischneefkeem un kuri ari, ſaprotaſs, neſpehtu peeteelofſchi geenit muischneeku tradizio- nalas jurisdizijas pañehmeenus.

Otrahart, lai aifſluhtu us aprinka waj gubernas pilſehtu preefſch ſuhdsibas zelſhanas, preefſch tam nepeezeefchami bija no muischhas waldes iſluhgtees atkauju waj paſi, jo bes pehdejās nekahdas ſuhdsibas (ta noteiza likums) ne- tika peenemtas. Pehz likuma, ja tik nebija nekahdu zitu ari likumigu eemeſlu semneeku aifturet, muischhas walde ſchahdu paſes iſdoſchanu nedrihkssteja nowilzinat ilgaſ par diwam deenam (§ 147), bet tahdu likumigu eemeſlu muischneekam gan nekad ari netruhla. Zahdos gadijumos semneeks wa- reja greestees pee Draudſes teefas, kura, pehz iſſlaidro- ſchandas ar muischhas waldi, wareja iſdot paſi pate no ſewis, bet wareja ari atteilt. Behdejā gadijumā semneekam atlikas wehl ſuhdſetees par pehdejo Aprinka teefai, bet pee tas atkal ſawukahrt nedrihkssteja eerastees bes paſes, jo muischneeks tahdu semneeku wareja iſſludinat par ſlaidoni (§ 148), liſt winu areſtet un etapa kahria atgreest us muischu. Un tomehr gadijumā, ja ari Draudſes teefas atwehletu semneekam iſdot paſi, muischneeks par pehdejās lehmumu wehl wareja ſuhdſetees pee augſtaſdam instanze; ta iſnahza, fa abos gadijumos muischneeks wareja eesahkt garu un ſareschgitu

leetu par to, — waj semneekam ir waj naw teesibas dabui atšauju preeskā ūhdsibas zelščanas pret muishneečku? Dahds bij tas apburtais rinkis, kuru noteiza pats idealais brihwlaikčanas likums un kurā nokluwa semneeks, ja pehdejais gribēja ūhdsetees par ūawa muishneečka netaišnibam un patwaribu. Bet ja atzera mees tilko augščā teikto par ūchām eestahdem un to, ka winās ūhdeja tahdi pat muishneečki, ka tas, par kuru semneeks ūhdsejās un nebijā neweena no walibas eezelta eeredna, bet semneeku preeskāstahwji bija tikai isskahdītas lelles, muishneečku roku puishchi, — tad naw nefahds brihnumis, ka semneeks, beidsot iſklutwis no ūcha apburta rinka, pats ūanehma to ūodu, kuru pehz wina domam, wajadsetu zeest muishneečam, par kuru winā ūhdsejās, bet ne winam — ūhdsibas zehlejam.

Un beidsot treshčahrt, neweena no wišām ūchām semneeku leetu instanzem nebija padota ne aprīnča ūiskal (стрипчий, фискалъ), ne gubernas prokurora usraudſibai. Ūchi ūawaddā nowehrščandas no wišpahrejās fahrtibas, kurai bija padota wišā walīts, neiskemot ari Baltiju, bes ūchaubam pirmā brihdī no likumdewejas waras nebija eewehrota. 1819. gada noteikumos nekur nebija teikts, ka augščā minetās eestahdes no ūchahdas usraudſibas tiltu atšwabinatas, bet par to wišpahr bija nokluſets. Pateesibā, ūchajās semneeku leetu instanzēs bij gan eewesta ari iſmekleščana. Tas nosihmeja, ka teesa tomehr neaprobeschojās wiš tikai ar eeſneegto ūhdsibu un pretineeka leezibū pahrwehrteſchanu, bet ruhpejās ari pate par leetas pateesiku iſskaidroſchanu un abpuſeju intereschu aisskahwefčhanu, papildinot no wiķeem iſlaisto waj aismirsto, iſlabojot wiķu ūhdsas, uskahdot jaunus pēprāſijumus waj pēwedot jaunus pamatus, par kureem paſčas ūhdsetajas pušes nebija eedomajusčās. Bet taisni ūchis apstahkliſs dewa teesai, kura, wahrdos iſteikto semneeku ūhdsibu un leezibas pate eetehrpa rakſiſčā formā, dewa ūchā muishneežibas teesai pilnigu eeſpehju ne tikai ūagrosit sem-

neeku leezibas, bet ari paſču ſuhdſibu un prafibas, kas ari notikas ſoti beeschi (eetwehrojot ſcho teefas ſastahwu un ſimpatijas), jo ir peerahdits ſimteem faktu, it ſewiſchki no pagahuſchā gadu ſimtena 40 gadu ſemneeku kustibas laikmeta, kā ari no wehlato laiku lihdsigām leetam, par kurām bija taiſitas ſewiſchkas iſmelleſchanas no waldibas puſes (kā ee- wehrojamafa no wiñām pehz ſaweeem reſultateem ir Mana- ſeina rewiſija). Bet, ſaprotams, no otrās puſes, ſchahda augſchā peewestā teefu kahrtiba wareja buht iſdewiga preeliſh ſemneekem, ja peemeħram, teefā riħkotos kā ſemneeku intereſchu aifſtahwe, wiſmas rahdā mehrā, kā to prafija likums un taiſniba, un kā tas notikas atteezibā pret muiſchneeku.

— Un tā nu meħs redsam, kā ſemneeku ſabeeedriſſla organiſazija, un wiſas preeliſh wiñeem ſpezieli eestahditas instan- zes bija iſtā ſawa gluſchi noſlehgta paſaule, pilnigi nepee- ejama atkeviſchklai nowehroſchanai un no wiſam puſem aif- ſhogota un noſtiprinata ne tikai pret eejaufſchanos wiñas leetās, bet ari pret weenkahrtchu, ſchaids leetās neeeſwehti- tas personas ſiafahribu. Kas tur notikas ſtarp tumſchajeem un neattihſtitajeem ſemneekem un wiñu, ſawā ſinā pahrač iſglijtoto, patronu — muiſchneeku, to neweens neſinuja un newareja iſſinat; bet totees redsam ikuwa wiſpahrejee re- ſultati — pilniga ſemneeku neuſtigiba pret ſchim teefam.

Tikai kriminalleetā ſemneeki tika teefati wiſpahrejās instanzes un pehz wiſpahrejas kahrtibas, bet ari ſcheit ſchās wiſpahrejās kahrtibas iſwefchana praktikā noſtahdija ſem- neekus ſewiſchki neiſdewigos apſtahklos. Wiſas teefu gra- matas un aktis tika westas wažju walodā, kuru, ar ſoti re- teem iſnehmumeem, ſemneeki pilnigi neſaprata. Bat aptwai- notā, aptwainotaja un leezineeku leezibas tika peerakſtitas wažiſki, un tikai wažiſki. Bats par ſewi ſaprotams, kā jautajumi nopratinameem tika likti wiñu mahtes walodā, t. i. — latweeſchu waj igauku walodā, kurā nopratinajamee ari atbildeja; bet iſmelleſchanas teefneſis (слѣдователь) pee-

rafsija ūawus jautajumus, kā arī nopratinajamo atbildes
newis teeschos wiāu isteizeenos, bet ūawas fabrikazijas wai-
raf waj mašak atteezigeem wahžiskeem isteizeeneem. Pee
nopratinajuma pahrlaſčanas wiāch atkal, bet tikai mutiſki,
pahrtulkoja ūawu protokolejumu latviſki wai igauniski un
pehž tam ūcho wahžisko aktu dewa nopratinateem parafſit.
Un pehdejee ar ūaweeem parafſteem waj frustineem apleezi-
naja ūcha alka, no ūura tee nereti nešaprata ne weena wahrda,
pareiſbu un pilnibu; un tāhdā ūahrtā dabiſki iſnahža, kā
personigā rokas ūeeliſčana (parafſtischanās) nebuht neiſ-
ſlehdſa to warbuhtibū, kā ūchis akti naw wiltonums. Peh-
dejais apſtahlis pat neatkawa teem wairs no ta atteiktees
ir tāhdā gadijumā, ja wehlač iſrahditos, kā ūchis akti teeschām ir
wiltots un ar noluhi ūagrosiſts. Tāhdā ūahrtā iſnahža, kā
ſchi ūeremonija, ūuru ūikums eeflatija par nepeezeſčamu
ūargu pret daschadu aktu wiltoſchanu, Widſemes teesu prak-
tikā pahrwehrtās par wiſdroſchako tihſchu wiltus garantiju
(ūuru ūikumigi pat newareja ne peenahkt, ne ūodit) un tapa
par iſmekleſčanas teesneſchu wiſpēhzigalo ūahrdinataju, pa-
daridama tos par noſeedneekiem (ja wilts tika ūelaifts ar
noluhi). Daudſeem tas warbuht iſlikſees par nedibinatu
un neeſpēhjamu, jo (kā jau arī augſtak aiſrahdijam) par Bal-
tijas ūemneku ūabeedriſķas organizazijas pahrakumu, kā arī
par wiāas teesu eestahſchu pahrakumu par wiſpahrejām
walſts teesu eestahdem tobrihd tigeja puſ' Kreewijas un ti-
zeja uſ goda wahrdu. Un tamdeht, lai apſtiprinatu muhſu
ſlehdſeeniſts, ūewediſim ūahdu ūeemeħru, par ūura objektiwi-
tati mums naw ne maſakā eemeſla ūchaubitees.

Wiſpahr paſiħtamais zaur ūawām ūpezielam ūinaſcha-
nam un plascho praktiku kriminalleetās ūenators L, kurſch
pagahjuſčā gadu ūimterā 40 gados bija ūeesleetu Mi-
nistrijas atſewiſčķas nodakas preeſčneeks, no toreifejā Mi-
nistra grafa Varina bija komandets uſ Widſemi, kā weetejo
teesu eestahſchu un weetu rewidents. Buhdams Rigā, wiāch

apmeklejis ari zeetuma pili (zitadeli). Tur kahds no zetumnekeem (freew, kursh tamdeht ari wareja ar eeredni isskaidrotees) kritis wiram pee kahjam un raudadams luhdsees wiru no tureenes ispestit waj wišmas paškaidrot, — tamdeht wišch ſcheit teek turets? — „Ramdeht?! Ja, bet waj tad tu pats to nesini?“ — „Nesini“, atbildeja arestants pee wina kahjam. L. greeſees pee winu patwadoſčā prokurora, isskaidrot winam ſcho leetu. Noklausijees pehdejā isskaidrojumā, L. nodomajis, ka arestants tikai tihiči iſleekas (tahdi gadijumi jau naw reti) un, gribedams pats winu peekert, peeprasijs no prokurora atteezigās teeſu aktis. Prokurors atſchihris wahzu walodā rakſito no pratinachanas protokolu un iſlakjis no ta daſchas rindinas. Pehž tam eerednis greeſees pee arestanta ar jautajumu: „Tu ſaprati?“ — bet iſrahdiſees, ka arestants no ta neſaprata neweena weeniga wahrda. — „Ramdeht tad juhs laſeet wiram wahzu tulkojumu? Dodeet tatſchu originalu.“ — Prokurors paſmaidijis un atbildejīs: „ſchis pats jau ari ir originals.“ — „Ra, originals! Juhs ſauzeet par originalu aktis, kuras ir uſrakſitas tahdā walodā, kuru no pratinamais neſaprot?“ — „Ja! bet Jums tak laikam nebuhs noſlehpums, ka no wiſam weetejām privilegijam, kuras mums ir peefchirtas, weena no tam wiſudahrgafām ir ta, ka mums ir teeſibas west wiſas muhſu leetas mahtes walodā, t. i. wahzu walodā.“ — „Ta tad, — uſ ſha pamata juhs peerakſteet wahziſki ari wiſas leezibas?“ — „Wiſas.“ — „Ari tahdā gadijumā, ja no pratinamais neprot wahziſki?“ — „Ja, ari tahdā gadijumā.“ — Wahrsteigts no ſha, eerednis, ſaprotams, tuhlik pehž ſawas atgreeschanas Petrogradā pirmām kahrtam ſinoja Ministrim par ſcho nekahrtibu teeſu leetās. Grafs Panins ari bija ne masak pahrsteigts par tahdu teeſu instanzēs nepeelaſchamu nekaunibu, un wišch tuhlik eekusinaja jautajumu par ſchās eeraſchas atzelſchanu. Gekahku-ſees ſarakſiſchanas ſtarp weetejām un Petrogradās augsta-

kām instānzem, kurai beigās šeļojis ari kāds Ministrijas rīšlojums; tikai nu, ūgiņi mums sinams, „te izamā eera Šča“ to mehr nehma viršroku un wezā fahrtiba pastāhvēja lihdi pat Baltijas teesu reformas laikmetam.

Sihkali, neapstāhjotees pee Šča noteikuma t. i. Baltijas teesu reformam, mehs to mehr atšķīmesim pašchū faktu un tos mehrķus, kurus zereja zaur Ščo panahkt waldiba.

Gribedams beidzot pahrtraukt Baltijas teesu nefahrtibas waj „teizamās paraſčas“ (eine löbliche Gewohnheit) pee ſemneeku teeſaschanas no Ščām aprakſitām instānzem, kā ari wehledamees tuwinat Baltiju Kreewijai, Zars Alekſandrs III. 1888./9. gados atzehla eepreelščejo iſwehleto polizeju un teesu un eeweda ari ſcheit — Baltijā wiſpahr-freewiſkās eestahdes, kuru ſtaſtahwu un eeredaus noteiza un iſwehlejās pate waldiba. Ar Ščo noteikumu pa datai tika atzeltas muischnēku eepreelſčejas priwilegijas teeſas un polizejas eestahdes un pehdejo darbiba, aktu un grahmatu weſchana tika noteikta walſis walodā, t. i. freewu walodā. Bet jau gadu pirms tam, t. i. 1887. g. itšā preeelſchtezis naikoſčām polizejas un teesu eestahſchu reformam, bija iſdots likums par Baltijas ſkolu reformam. Ar Ščo jauno likumu freewu waloda ari Baltijas ſemakās pirmmažiņi ſkolās tika eewesta kā nepeezeesčams mažibas preeelſchmets, bet pehdejā mažibas gadā wiſi preeelſchmeti (iſnemot tiziņas maž. un dſeedaſchanu) bija japa-ſneeds freewu walodā.

Mehs wiſpahr nekritiſesim tagadejās teesu eestahdes, bet tikai atſilmesim, kā to reiſejai teesu instantſchu reforme ſchanai bija to mehr ſawa, deesgan leela, nosihme. Wiſu-pirms, no teesu eerednu amateem tika atſlumti tobrihd ſaw-starpeji iſwehlamee muischnēki un ſhee amati nu tika uſtizeti no waldbas eezelteem freewu eeredneem, kuri wiſmas no ſahkuma, nebūhdami ſaititi no Baltijas ſemes ſatwerſmes, kā ari weetejās ſabeedriſkās ſatwerſmes, wareja nostahtees

kautzīk patstahwigāki pee likumu tulkosčanas un wiau iswe-
ſchanas vſhwē. Otrkahrt, ar walſis walodas eeweſchanu
wiſpirms ſkolās un pehz tam ari teefu instanzēs bij zerets
iſuīhzinat wahzeeschu agrakajās privilegijas un iſſlehḡt wiſ-
maļ tihſchu teefu aktu waj zitu dokumentu wiltoſchanu (ja to
tā drīhkſt noſaukt). Un treſchahrt, jaunās teefu instanzes
wairš nebija ſlehgtas privilegeto ſchēku eestahdes, bet da-
buja wiſpahreju walſis eestahſchu noſrahſu un tapa padotas
walſis augſtaļ eeređnu un instantiſchu nowehrojumeem un
wadibai. Pirmais un treſchais mehrkis, beſ ſchaubam, ari
bija panahkti, bet ziſtaļ tika panahkts ari otrais mehrkis,
par to mehs ſchoreis nenemſimees ſpreest. Aſſihmeſim, ka
walſis waloda Baltijas ſemnekeem torefi bija wehl tiļpat
ſweſcha un neſaprotama, ka wahzu waloda, kurā tika ralſti-
tas teefu aktis un noſratinaſchanas protokoli lihds reformu
laikmetam. Tautas pirmahžibas ſkolās tika eewesta freewu
waloda ka obligatorisks mahžibas preeſchmets, tas, ſapro-
tams, ſagatawoja ſinamā mehrā ari ſemnekuſ preeſch ſawu
teefi bu aiffargaſchanas; ſemnekeem bija atkauts aiffah-
wetees zaur pilnwaroteem un mahžiteem juristeem un tomehr
— tas wiſs, ka to mehd̄ apgalwot daſchi peedſhwoujuſchi
Baltijas juristi, pee paſtahwoſchā ſabeedriflā ſatwerfmes,
weetejeem apſtahkſteem un uſpirkſchanas eeſpehjamibas, ne-
iſſlehd̄a ari tagad tihſchu, ar noſuhku padaritu, wiltu daſha-
dās teefu aktis un protokolos.

Schajā pat 1889. gadā notika wehl weena ſihmiga un
eewehejoma walđibas rižiba, tikai ja peesihmē: eewehe-
joma atkal ne tiſdaudſ pehz ſaw a rafſtura un eero-
ſinajuma. Kā mehs jau redſejām no Widſemes general-
gubernatora barona Valena raporta Žaram 1841. gadā, no
Eekſchleetu Ministra beedra Ŝenjawina 1845. g. un wehl
ziſtām leezibam, augſtaļas walđibas aprindas pamāsam jau
40-tos gados bija nahtuſchās pee tās apſinās, ka Baltijas ſem-

neeku stahwołlis lihds ar brihwlaifchanu bija newis uslabojees, bet gan tapis wehl eewehrojamaki ūiktaks. Bet waldiba ne tuhlit ūaprata ūcha ūaunuma zehlonus; tikai pa-masam pehz dascham rewišjam (fā 40-tos gados un ari wehlak) un raporteeem noſkaidrojās leetu ihstee apſtahki. Tamdeht, peemehram, jau 1842. gadā pehz ta paſcha bar. Valena raporta un eeroſinajuma no Waldibas tika apſtipri-nati 22, tā ūauz, papildu punkti pee 1819. gada noteikumeem. Bet wini bija atkal tilai paſchu muiſchneeku „ſazereti“ un ar noluhku iſdoti, itfā preeſtī ūem neeku stahwołka atweeglini ūchanas. Muiſchneeki no jauna peerahdija ūawu augſtſirdbi, lai gan, ja tee paſchi nebuhtu ūazerejuſčhi ūawus noteikumus, tahdi bes ūchaubam nahtu no augſcheenes, jo 1841. gada ūemneeku ūustiba peerahdija, ka ūemneeku stahwołlis tahds ilgaki palikt nedrihkssteja un nepeezeeschami ir likumdoſchanas ūelā to atweeglinat un uſlabot. Bet iſrah-dijas tomehr, ka ari ar pehdejeem 22 papildu punkteem maſkas bija panahkts ūchā ūeetā, un tamdeht jau 1845. gadā tika iſdoti atkal jauni 77 papildu punkti (par teem mehš runafim wehlak). Ņaprotams, zaur ūchahdu papildu punktu iſdoschanu, kuru noluhks, eewehrojot ari waldibas lihdsdar-boſchanos, tomehr bija paželt ūemneeku stahwołli un eero-beschot muiſchneeku patwaribu, — ūemneeku ūaimneeziskais stahwołlis ari kaut zik uſlabojās. Un wehl wehlak, 60-tos gados peemehram, bija pat iſdots likums, ar kuru noteiza ūemneeku nomas ūemes iſpiriſchanas fahrtibu; bet daschus gadus pirms tam ūemneeku klauschas un nodewas bij pahr-wehrstas naudas rentē. Tomehr pee pastahwoſchās agras ūemneeku ūabedriſkās un wiſpahr administratiwās un ūefu organizacijas wiſi ūee bija tilai wahji, ūoti wahji meh-ginajumi paželt tikai ūemneeku ūaimneezisko, bet ne wiſpahr ūabedriſko stahwołli. Muiſchneeks tomehr bija un palika ūemneeka aifgahdnis wiſas ūeetās un weetās, un pamatos ūemneeku ūabedriſkais stahwołlis, eewehrojot augſchā apraſ-

stito muischaas waldes nosihmi un waru, palika negrofists. To beidsot saprata ari waldiba un wispirms, lai sagatawotu neisbehgamo steenu muischaas waldei, 1863. gadā jau no Zara Alekshandra II. Atšwabinataja tika isdots likums, kurš atzehla aisleegumu semneekem pahrzēlot uſ zitu gubernu. Tas ūtā ūnā bija eetwehrojams steens muischniekaam. Bet 1866. gadā, lai atšwabinatu semneekus no muischnieka netwehlamās aīsgahdneegibas, winsch pats — Zars Atšwabinatajs dēwa teem patstahwigu pagasta paſchwaldibū, kura beidsot pilnigi atšwabinajās no muischaas waldes eemaishiānas ar Zara Alekshandra III. 1889. gada noteikumu, pehz kura par ūchām pagastu paſchwaldibām, kā pahrinis tika eezelts ūewischiſ waldbās eerednis, semneeku leetu komiſars. Zahdu bija ūhi jaund semneeku leetu eeredna amata eezelšchanas nosihme: pamāsam wahjinat muischaas waldes waru un atšwabinat no tas semneeku ūabeedriķīas organizācijas eestahdes. Saprotams, muischaas walde ne tuhlin atteigās no ūwas waras un privilegijam, jo mehs ūsi ūnam ūahds ūpehks ir eeraſčam un tamdehļ nebūht nedriķīstam iſbrihneteres, ūa ar laiku ūhajos jaunajos semneeku leetu komiſaru un zitos amatos mehs ūastopam pa leelakai daļai tīkai muischnieku un wahzeefchus. Zahdu pat likteni pa daļai iſbaudija ari jaund reformatās teesu eestahdes Baltijā: ari tajās ar waru ūpeedās eelschā weetejee muischnieki. Tomehr, pateizotes ūho eestahschu wiſpahrejam walsts un freeviſlam raksturam, pehdejais weetejee muischnieekem ne glušchi iſdewās. Bet kur tīk tomehr bija ūas darams, tas nepalika nedarits. Interesanti ir resultati ūhim, mehs neteiksm jau wairs muischnieku, bet — wahzeeflam ūpeedeenam uſ Baltijas daſchadām instanžem. Un runajot par teesu eestahdem, mehs atſihmesim A. Rennikowa interesanto un furioso „atradumu“ par goda meer-teeſnescheem. Ūsi ūhee A. Rennikowa rakstīnā minetee goda

meerteeñneschu wahrdi ir weetejo wahzu muischnieku wahrdi. Utzeros, mani starp žitu pahrsteidja ūchajā rafšā, it ūewiščki ūahds Walsas apriņķa muischnieku B. v. ū. wahrds. Žik man ūinams, ūchim augsti godajamam Baltijas goda meerteeñnesim naw pat peetee-foščas widus ūkolas išgalihtibas un tomehr wirkč ūkaitas walsts goda amata. Gewehrojot to, ka mineto goda amatu ūaraksts pehž ūawa ūastahwa ir bēs išnehmuma wahziſks, mums atkal janahk pee ūlehdseena, ka ari ūchis jaunās Baltijas teež eestahdes tā tad naw glušči atšwabinatas no priwiligetačas ūchīras aīsgahdneežibas.

Sihkak runat par ūho jautajumu mehs ūchoreis newaram un naw ari muhšu uđewums, tikai atšlēmefim wehl, ka ar 1888/9. gadu teež un polizijas reformam no wišpahrejeem Kreevijas teež eestahdijumeem Baltijā tomehr wehl netika eewe ūta tā ūauzamā — ūwehrinato teež un galwenais: tā ka ūemes wairums atradās un wehl tagad atrodas muischnieku rokās, — winas pahrwalde palika wehl arween tā ūauzamo Landtagu rokās, bet newis wišpahreju walsts eestahschu waj ūemstu pahrsinā.

Bet lai padaritu wehl pilnigaku to bildi par Baltijas ūemneku wišbehdigā ūahwokli, ūahdā tee noſkuhwa ar 1819. gada brihwlaišchanu un winas noteikumeem, mehs wehl reis atgreesīmēes pee Žurija Samarina praktišķajām ūeesīmēm par ūemneku ūlausčham un ūawstarpejo „brihw o lihgumu..”

Galtwenee eemeļli, kas ūostahdija ūemneku ūahdā ne-apšlausčhami behdigā ūahwokli un išpostija galigi winu ūaimneezibū un zaur to ari wišu winu ūsihwi, bija pamatotās us brihwā lihguma noteikumeem pahrmehrigās ūlausčhas un ūodewas. Par toreisejām ūlausčham un ūodewam nekas nedod mums tādu ūkaidru un ūoteiktu jehdseenu, kā tee daschi wehlak pee 1819. gada ūoteikumeem išdotee papildu punkti, par ūureem mehs tilko ūeeminejām augstāk. Tā

peem.: ar tā ūzamo 77 papildu punktu noteikumu no 1845. g., § 12. bija noteikts, ka uš preefchhu muischneeks nedrihkfst neeškaitit semneekam — ūzimeekam ari tās deenas, kad, ja tas ūwus strahdneekus ir gan pehz atteezibas noſuhtijis, bet darbu nāw bijis eespehjams isdarit deht eemeſleem, kas no strahdneekeem neatkarajas, — tā tad dabigi, ka agrāk semneekam itka nažas atbildet par iſweenu atmosferas waj laika mainu, kā peem. — leetu, ūnegu u. t. t. Ja strahdneekus pahrtreuzā atteezīgā darbā leetus waj zīta atmosferas maina, tee tika ūhtiti uš mahjam waj peepatureti muischā, bet darba deena teem netika eeskaitita. Schajos paſchos papildu noteikumos § 10-tā, kā ari 1842. gada pap. noteikumos §§ 10-tā un 11-tā bija noleegts muischneekem iſrihkfot ūkuhtes plaujas un ūhjas laikos, kā ari ūlīta zēla gadijumā; pee ūam — deenas zēlīb bij aprobeschots lihds 35 werstim ar ūesumu un 40 — tuſchā. Bija noteikts ari, ka semneeku, fura manta jau bija pahrdota preefch muischās parahdu ūgšanas, ar furu ūprotams nepeetika, muischneeks nedrihkfst kalpinat (ſho parahdu atalgoſchanai) pee ūewis ilgak par ūeenu gadu, pee ūam prezejuſchos muischneeks wareja strahdinat 4 deenas nedelā, bet neprezejuſchos wiſu nedelu, deenu pehz deenas (§§ 42, 43, 44 — 1845. g. pap. noteif.), — agrāk parahdneeks ūtī ūluwa par muischās ūergu. Ūais paſchos papildu noteikumos ar § 10. bija eetwēsīs jauns noteikums, ka ūlauſchu darbi nedrihkfsteja ilgt wairak par 12 stundam deenā zaurmehrā uš wiſu gadu ūlaitot. Ta tad waſarā wini drihkfsteja buht ari ilgaki, bet ūhis noteikums tomehr tika ūskatits par leelu atweeglinajumu. Dabigi — zēlas jautajums: zif ilgs tad bija darba laiks pirms ūha noteikuma ūdoſchanas!? Un heidsot, — tā ūhis noteikums tika ūpildits praktiſa!?! Pee ūauku darbeem, ūuri atradās ūlelaſā atstatumiā, tagad bija noteikts eeslaitit strahdneekeem par iſweenām 20 werstim turp un atpaſak ūeenu deenu (§ 10. — 1842. g. pap. noteif.), — tā

tad agrāk, azimredīt, ūchahds eestlaitijums netika peelaists. Muischneekam bija aiseegts ari pagehret no weenām mahjam wairak, kā puši winas strahdneeku (tahds preeksch sinamām mahjam pehz likuma bija wajadsīgs), tomehr ūchis aiseegums neatteezas uſ teem gadijumeem, kād muischhai wajadsēja heigt sinamos steidsigakos waſaras darbus, kā peem.: plaujas darbi, lauku darbi u. t. t. (turpat § 18.).

No ta war noskahrst, kā agrāk wiſi muischhas darbi tika veikti ar wiſa pagasta palihdsibū. Bet ari pehz jau načā noteikuma iſnahza, kā muischhas lauki un plawas aiseewen tika nokoptas atteezigos laikos — eepreeksch, bet semneeki ūawus wareja kopt un apstrahdat kaut ari leetsū, ūlā waj pa naktim, — ta nebija muischneeka dariſchanā. Tāhdi un wehl lihdsigi wehlač iſdotee papildu punkti mums dōd gaiſchu ralsturu par semneeku ūlausčham lihds ar iſdaudsinato brihwibū. Nav gruhti eedomatees, pee kā nowestu Baltijas semneekus tāhdi brihwlaſčanas noteikumi, ja ween paſchi semneeki ar ūawām ūustibam un waldiba nepeefspeestu muischneekus tos mihiſtinat un iſdot jaunus papildu noteikumus. No 1845. gada iſdoto papildu noteikumu 42, 43 un 44 paragrafeem mehs tifko redzejām, kā muischneeks, iſpahrdewis ūawa parahdneeka — semneeka ūustamu ihpachumu, to paſchu wareja iſleetot tāhlačam parahdā atlīhdsinajumam par „wergu“ pee muischhas darbeem tikai uſ weenu gadu. Lihds 1845. gadam ūchahda aprobeschojuma nebija; bet b r i h w e e l i h g u m i (aiſ daudjeem wehl ziteem eemeſleem, kā mehs to redzejām augstak) bija uſtahditi tā, kā semneeks muischneekam aiseewen palika parahdā. Tāhds apstahklis dabigi nowestu Baltijas semneekus atkal lihds ūaktiskai wehrdsīdai, tāhda ta pateeſibā bija ari ar paſchu brihwlaſčhanu, t. i. — ūaktiskā puše nemainijas, mainijas tikai winas (wehrdsibas) ofižialais ralsturs.

Ūchis brihwais lihgums starp muischneeku un semneekiem pee ūemes iſnomafčanas, uſ ūura mehs jau ne ween-

reis ween esam atšaukuſchees, bija un palika tas muſchneeka ſpehzigalais lihdellis nowilkt ſemneeku wehl ſemak un ſemak, padarot to par ſawu ſaktisko wehrgu wiſpilnigakā ſcha wahrdā noſihmē. Likums peelaida ſtarp muſchneeku un ſemneefeeem tā mutiſkus, tā ari rafkiſkus lihgumus un kontraktus, un ne ilgač, kā uſ 50 gadeem (§§ 479, 480); bet praktikā wixi tiſa noſlehgiti uſ wiſihafeem termineem (un taikni tamdehf, fa klauſhas un nodewas aifween auga un peenehmās leelumā), wiſbeeschak uſ weenu gadu un ari tad tikai mutiſki. Likums pagehreja lai mutiſkee nolihgumi tiktu eeraſtiti Draudſes teefas grahmatās, bet ſchis ſwarigais uſdewums bija uſtizets minetās teefas ſekretaram waj notaram, kurſč pehz ſawa ſaktiſkā ſtahwolka nebija nelas ziſts, tā weetejo muſchneeku algots falps (§§ 480, 481): bet praktikā ſchis noteikums tomehr netika iſwests. Noteikumus, pats par ſewi ſaprotaams, aifween diktēja pats muſchneeks; bet beſ ſcheem mineteem un no abām puſem atſiheem noteikumeem likums atſina wehl daſchus wiſpahrejus noteikumus, kuri paſtahweja pee wiſeem ſemes nomu lihgumeem, ja tik nebija no weenas waj otras puſes formeli atzelti waj aifbildinati. Pee taħdeem wiſpahrejeem noteikumeem peedereja ſekloſchi: nomneeks beſ ſewiſčkas muſchneeka atſaujas nedriħksteja lauſt lihdumā zelmuſ, gatawodams to preeſč ſehjas; da bujis uſ to atteeziго atſauju, nedriħksteja tajā ſeht wairak par triħf reiſas; nedriħksteja apſeht lihdumu wairak par noteiku datu, tā ari nedriħksteja to meħſlot ar kaut fo zitu, tā ar pelneem; nedriħksteja neweenam paħrdot no mahjam malku, ſawus ſalmus, ſeenu u. t. t. (§ 482.).

Rahdā mehrā pee ſchahdas briħwu lihgumu noſlehgħ-ſħanas sistemas bija aprobeshots muſchneeks, tā ſemes iħpaſchneeks, par to laſitajs dabuhs wiſſfaidračo iehħseenu noðſtilinotees družin ſekloſhos likumu pantos. *)

*) Scheit Samarins atwainojaſ par to, la wiſč teefchi newar peeturtees pee kreeviſčlikumu telfta, kura tulkojums weetweefam ne-

Ja muischnieks pagehr nomneeka (t. i. semneeka ūaimneeka) padſihſchanu no mahjam waj ūawstarpeja kontrafta lihguma iſnihzinaſchanu deht ſlikas ūaimneegi bas weſchanas, ehtu pawirſchigas uſtureſchanas, lauku nola iſchanas, noteikto nodewu un ſlaufchu neiſpildiſchanas waj dehl ziteem, no likuma atſihteem, eemeſleem un pagasta teeſa pehz iſmelleſchanas ūuhdsibu atrod par pareisu un eemeſlus par dibinateem un nolemj nomneeka padſihſchanu waj lihguma iſnihzinaſchanu, — tad, kaut ari nomneekam nebuht naw aifleegts eeſneegt apeſaziju uſ pagasta teeſas lehmumu, tomehr pehdejā, lai tā ūafot apturetu mahju un lauku tahlako iſpoſtiſchanu, nomneku padſen un ſā garantiju preeſch pagasta teeſas lehmuma iſweſchanas, jau pirms augstakās instanzes ūpreeduma, apkihla datu no nomneeka ūustamā ihpachuma (§ 130.).

Bet ja pagasta teeſa (lihdīgā gadijumā) uſ muischnieka peeprasiſuma taifitu ūahdas aifrunas un nebuhtu ar to weenis prahtis, bet muischnieks tās tomehr neatsiſtu, wika peeprasiſums uſ wika paſcha atbildibū bija tomehr beſ pretrunas iſpilda mās; tahdā gadijumā pagasta teeſai (мірському суду) tomehr bija dota teeſiba (nebijā tomehr peeſpeesta) gahdat Draudſes teeſa par iſdaritas rižibas atzelſchanu (pehz tam, ſād jau ūemneeks bija no mahjam padſihts) un par muischnieka ūodiſchanu par labu ūeetuſham; Draudſes teeſa puhelejās iſbeigt ūeetu meera ūeļā, bet gadijumā, ja tās neiſdewās, kautlā nodroſchinat ūeetuſcho un nodot ūeetu uſ Alprinta teeſu (§§ 131, 170, 172.).

Muischnieekam beidsot bija teeſiba pagehret lihguma iſnihzinaſchanu pat tahdā gadijumā, ja wiam tilkai ūehlās aifdomas par lihguma noteikumu

pareiſs un ūoti ūuhdains, bet galwo par ūawa tulkojuma (teeſchi no originala) pilnigu domu un jehdeeneu pareiſibus. Mehs ūawukahrt ūeedsam wiſas ūchās athaufhmes uſ ūituma pehz ūurija ūamarina brihwā tulkojuma.

L. P.

ispildischanas nespēhjibu u. t. t. — gadijumā ja semneeks buhtu dewis uš to kaut masako eemeſlu. Atti ſchahdos gadijumos muishneeks teefas zefā wareja pagehret waj nu lihguma wiſnoteiktako ispildischanu, waj wina pilnigu iſnihzinaſchanu (§ 489).

Iktweena ziwiſprafība, kura iſtezeja no nomas lihguma un netika apſtrihdeta no pretejās puſes, tika apmeerinata ipſildu kahrtā (§ 486).

Tahdā pat kahrtā tika apmeerinatas ari iktweenas zitas muishneeka prafības (uš wina atbildibas, ſaprotams) ja winas bij wehrſtas pret nomneeku, kurſch pee mahjas ſanemſchanas nebija warejis eemaſsat garantijas sumas. Schās prafības bija apmeerinamas, kaut ari nomneeks tas neatſihtu par pareiſam, kaut ari wiſch nebuhtu dewis preeſch tam nekahdu eemeſlu, bet ar weenkahrfchu neatbildeſchanu waj pretim netureſchanos winas tomehr tika atſihtas par pamatoſtam un neapſtrihdamām. Bet ja wehlak ſchās prafības teefham iſrahditos par nepamatotām un nepareiſam, tad muishneeks pehz likuma bija ſpeests nomneekam atlihdsinat wina ſauđejumus un bes tam pagasta ſumās eemaſsat ſinamu atteezigu ſoda naudu (§ 487).

Ja nomneeks, lai kahdi ari nebuhtu ta eemeſli, atteiſtos no ſawu nomneeka peenahfumu ipſildischanas, tad teefas uſdewums bija ipſildu zefā to pee ta atkal pee ſpeest, lai tahdā kahrtā netiku pahrtraukti ſinami lauku darbi; pee tam, ſaprotams, nebija aifleegts pehdejam ſuhdſetees pee teefas par muishneeku, ja ari tas no ſawas puſes neipſildija ſinamus noteikumus (§ 488), kuri nereti taiſni bija par pirmejā atteiſchandas zehloni.

Un ta tad aif daschadeem eemeſleem, kā peem.: kahrtigas lauſchu noteilumu neipſildischanas, nekahrtigas (pehz muishneeku uſſlateem) paſcha nomneeka ſaimeneezi bas weſchanas, nekahrtibas, pee kuras nomneeka waina nereti ar wairojamo glahſi nebuhtu ſakkatama,

ka ari aij, tīkai n a h k o t n ē p a r e d s a m ā m n e k a h r t i b a m,
muīschneeka pēprafijums, atnemt mahju nomneekam waj iſ-
nihzinat ūawstarpeju lihgumu, tīka apmeerinats iſpildu zelā,
kaut ari ūchahds pēprafijums tīktu apstihdets no pretejās
puſes un netiktu pēnenemts ari no semakās teefas instanzes,
kuras lozeffi (tā mehs to jau ne weenreis ween aifrahdam)
pēhž likuma tīka apstiprinati, bet praktikā — eezelti ro muīsch-
neeka. Bet kās atteezas uſ nomneeku, karsch bija aifdsihts
no eestrahdatās ūmes un pamests ūawam liktenim bes pa-
jumta un maiſes, tad wiñam par eepreezinajumu bija atkauts
teefas zelā zelt pret ūawu muīschneelu ziwil-prafibū; bet pee
tam wiñam personigi paſham bija jaeeronas pee wiñam
attēezigām teefu instangem (ſuhdsibā pret muīschneelu tīkai
Apiriņa teefā pirmā wareja taisit attēezigu lehmumu): preefch
tam ūmneelam wajadseja dabut no ūawa patrona — pre-
tineela atteezigu atkauju — paſi. Un kā mehs jau to re-
dzejām augstak, pirms ūmneeks waretu eefahkt ſuhdsibū pret
muīschneeku, pēhdejais wareja eefahkt garu un ūareschgitu
prozeļu par to, waj ūmneekam maſ war iſdot tahdu paſi,
kura tam bija wajadſiga preefch ūaigaſchanas uſ teefam,
t. i. — waj ūmneekam ir waj naw teefibas ſuhdsetees. Bet
wiſs tas muīschneekam preefch ūawu intereschu aifstahwe-
ſchanas pret dāhwato ūmneekem brihwibū iſlikās wehl par
maſ un gudree praktiki iſdomaja wehl tahdus ahrprahtigus
kontraktus, ar tahdeem daudspuſigeem un pahrdabigeem no-
teikumeem, ūa nomneekem ari teefham nebija ſiſiſkas ee-
ſpehjamibas toſ pilnigi iſpildit. Šo, ūaprotams, no wineem
ari nebūht nepagehreja, ūamehr tee bija muīschneekam pa-
dewigi, bet, gadijumā, ja tee taptu eedomigi waj, ja muīsch-
neekam preefch ūaweeem ūinameem aprehkineem un eedo-
mam wajadsetu ūinamo ūmes gabalu waj ari, ja tas gri-
betu iſgahst uſ ūmneeku ūawas personigas duſmas, — mi-
netee kontraktia noteikumi arween nodereja tam par likumigu
eemeſlu un bija ta rokās kā uſtizams eerozis pret ūmneeku.

Ta tā tik weegli un weenkahrſchi, nenogaidot pat li-kumiga termina notezeſchanu, kurā katrā laikā bija eespehjams padſiht nomneefu, atnemot winam ta ſehu un ſemi, tad pats par ſewi ſaprotaſs, padſiht strahdneefu no darba bija wehl weeglak. Breekſch tam bija peeteekoſchi, ja paſinoja par wina nepaſlaufiſu, ſtuhrgalwibū, ſliktu peemehru doſchanu ziteem u. t. t. (§ 468). Tahdas atteezibas ſtarp muſchneeku un strahdneefeeem beſ ſchaubam pamajam atſtahja ſawu ſihmogu ari uſ atteezibam ſtarp strahdneefeeem un ſaimneefeeem; to-mehr likums ſchā ſinā pahrspehja paraſchaſ. Ta peem., muſchneeks, atlaiſdams strahdneefu, iſdewa tam raktiſku at-testatu, kurā pirmam bija teefibas strahdneefam peerahdiſtit daſhadus netikumus, zaur ko pehdejais uſ ilgaku laiku ſaudeja eespehju dabut darbu un maiſi. Kad pehdejais par tahdu muſchneeka nekihtribu ſuhdſejās pee teefas, tad teefā no wina paſcha, t. i. apkaunotā peepraſija peerahdiſjumus, ka wiſch tahds naw, ka aprakſtit ſteatata (§ 473) — no wina praſija juridiſku peerahdiſjumu, ka wiſch naw laiſſis, leeligs, nekreetns, neatturigs u. t. t.!

Wispahr, leetas Baltijā tika westas tahdā kahrtibā, lai katriſ ſemneeks ſlaititu ſewi par ſaimneefu waj strahd-neefu, newis pehz teefibas buht par tahdu un newis uſ ſaw-starpeja lihguma pamata, bet pateizotees tikai muſchneeka perſonigai augſtſtridibai un labpatikai. Schodeen ſemneeks wehl wareja meerigi apstrahdat ſawus nomatos waj muſchneeka laukus, bet riht — eepatiſlaſ til muſchneefam — un wareja buht padſihts no teem. Tamdehſ par labu muſchhas pahrwaldneefu tika ſlaitits aifween tahds, pee kura neweens ſemneeks newareja ar muſchhas waldi iſrehkinatees uſ „cwit“, t. i. nepaleelot pehdejai parahdā, waj wehl pareiſaf, — nekad newareja iſkultees no parahdeem, daschadeem noſeegu-meem, nepareiſibam un nekahrtibam, kuras tam pažeeta tikai aif ſchelaſtiſbas.

Tahds apmehram bija tas iſdaudſinatais un pamato-

tais uſ personigo brihwibu un brihwo lihgumu Baltijas
semneeku ūaimneeziſkais stahtwoklis pehž brihwlaifchanas, t. i.
— pagahjuſkādā gadu ūimtena pirmajā puſē.

Beigās, lai ūaprastu wiſu to, kās gan likumigā gan ne-
likumigā ūahrtā notikās Baltijā, kā ari to, ūamdehēt daſchi
waldibas rihkojumi un pawehles nereli palika pilnigi neee-
wehroti un tomeht waldiba par to itneka nesinaja un ne-
nojauda, kā pat ūreewiſkais likuma tefta tulkojums wina pa-
mata wilzeenos nelihdsinajās wahžiſkajam originalam un
waldiba par to ir ne ūapnot ne ūapnoja, kā semneeku dascha-
das ūustibas un ūazelschanas (kā peem., pareiſižibas ūu-
stiba 40.-tos gados u. t. t.) tika waldibas azis apgaiſmotas
pawiſam zitadās ūrahſās, nekā tas bija pateeſibā un pehdejā
wiſam tam ūizeja uſ goda wahrdā, — lai ūaprastu wiſu to,
ir nepeeezeſchami ūabeigt ūcho ūakſtinu ar ihsu Baltijas muiſch-
neezibas ūabeedriſkās organisazijas aprakſtu, ūura, tā ūakot,
ūastahdija ari ūeetejo ūemes ūahrwaldes administratiwo
organismu.

Muiſchneeziba Baltijā bija un ir ari wehl tagad kā
pirmā un preekeſchejā, t. i. waldoſchā ūemes ūabeedriſkā ūchēira.

Wina ūadalijās diwās ūchēirās: eedſimtos waj ūawa-
daſ bruaneekos, tas ir tajos, ūuri bija peerakſiti ūeetejā ma-
triſulā (muſchneezibas ūiltsgrahmatā) un nepeerakſitos. Tīfai
kā ūirma muſchneezibas ūchēira ūaudija pilnigas ūabeedriſ-
kās un ihpasčuma ūeefibu priwilegijs, kā peem.: ūeefibu
iſpirkt muſchās, paturet tās par ūawu dſimtsihpasčumu,
balſ ūeefibu daschadās ūapulgēs un leetās, ūeefibu eenemt
daschadas ūabeedriſku eestahſchu amatu ūeetas, u. t. t. Ne-
matrikulee (waj nepeerakſitee) pirkdam ūahdu muſchu, riſ-
feja buht ūeespeesti to pehž ūinama ūaika notezeſchanas at-
kal ūahdot ūahdam no pirmās ūchēiras t. i. matrikuleem
muſchneekem, ja ūahdam no pehdejeem wina bija eepatiku-
ſees; ūineem bija balſ ūeefiba tīfai ūahdās ūapulgēs, ūurās
apſpreeda ūahdus muſchneezibas ūopejus materialus ūaſah-

fumus, wareja eekemt tikai daschas wišneezigakas un wišnenosīhmičakas weetas (zaur eewehleſchanu). (Skati: мѣстн. узакон. II ст. 7, 32, 100, 364, 876).

Neweena ūbeedriška organizacijā Kreewijā un pat wišā Eiropā muhs nepahrsteids ar tādu atsevišķu ūčikru eestahšu daudšumu, tādu wairumu daschadu amatu un daudspušigo ūchtatu, kā Baltijas bruuneezibas organizacija.

Wina wišpirms ir trejadu ūčikru ūcīmas: Landtagi (kuri lihdsinas Kreewijas Gubernas ūcīmam — Губернскія соборанія), tad, tā ūauzamee, kontwenti un heidsot Aprinka ūcīmas. Tās ir galwendas, bes kurām tomehr pastahw daudš wehl zitas, kurām pa leelakai dałai ir daschadas ūpezielas wehleſchanu eepreelſchejas organizacijas un daschadu leetu ūagatawošchanas nosihmes (tādas, peem. ir draudšchu teežu aprinka ūapulžes, pasta kontwenti u. d. z., turpat: ст. 50 и пр., 91 и др.). Muischneeku Kontwents ūastahweja no gubernas muischneezibas preeſchfēhdetaja (губернского предводителя), 12 aprinka deputateem un Landratu Kolegijas winas pilnā ūastahwā; Kontwents ūagatawoja wišpirms daschadas Landtaga leetas, otrlahrt, — iſpildija wina weetu daschados ūhtakos gadijumos un trefchahrt, apſpreeda tos daschados jautajumus, kuri iſzehlās zaur gubernas preeſchfēhdetaja un deschurejoſchā landrata domu starpibu (ст. 133, 138). Prokurors ūchajās muischneeku ūapulžes nenehma nekahdu dalibū un pēe weetejās ūbeedribas nepeederofšas personas bes preeſchfēhdetaja atkaujas netika peelaistas; praktikā ūchās daschadas ūčikru eestahdes bija pilnigi noſlehgtais un tas winas notika, par to ari waldiba itneka neſinaja (ст. 49, 64).

Muischneeku preeſchfēstahwneeziba wišpirms ūastahweja no 12 us muhschu eewehleteem landrateem (kuri kopā ūastahdija weenu Kolegiju), no kureem ikweens pehz ſinamas ūahrtibas mehneſcha laikā pahrinaja un waldija wišas muischneezibas tekoſčas leetas. Kā muischneezibas preeſchfēstahwvis

un winas intereschu aissstahwis, ščis deschurejoſchais landrats gubernā ſkaitijās kā otrā persona pehz weetejā gubernatora. Nahkoſchais ſchās preefchstahwneezibas ložeklis bij muſchneeku gubernas preefchſehdetajš, kura uſdewums un darbiba pehz ſawas noſihmes pilnigi lihdsinajās deschurejoſchā landrata uſdewumam un darbibai, bet kurſh ſinamā mehra tomehr bija itklā pirmā apakſchneeks un daudzās leetās prafija no wina padomu. Trescho weetu ſchāi preefchstahwneezibā eenehma 12 aprīku deputati, pa trihs no katra apriņķa. Pehz tam wehl nahza daſchadi ziti deputati un rewiſori no muſchneeku ſaſes u. t. t. (ct. 557, 559, 563, 566, 572, 573, 596, 604, 609, 610, 611, 619, 625, 628, 638). Landrati un preefchſehdetajš, kaut gan wineem ari pirms iſwehleſchanas ſchajos amatos nebijs atteezigo tſchinu, tuhdaļ ar jaundā amata eenemſchanu dabuja zeturtaſ ſchēkiras walſts tſchinu; bet aprīku deputati ſeſtās ſchēkiras: tā tad muſchneegiba preefch ſawām ſchēkiras ſpezielām eestahdem un wajadſibām gluſchi nelikumiſi pagatawoja 13 teefchus walſts ſekretarūs un 12 ſolegijas ſekretarūs (ct. 540, 541, 542, pr. къ 541).

Bes tam, kā mehs to jau redzejām, muſchneezibai bij plāſħas preefchroziſbas eetwehlet no ſawas ſchēkiras preefchstahwjeem eerednus wiſās paſtahwoſchās polizijas un teefas instanžēs. Lai pilnigi ſaprastu ſcho preefchroziſbu leelo noſihmi, mums wiſā pilnibā jaatzeras foreiſejo weetejo instanžchu eelahrta un ſastahws.

Augſtala Widſemes teefu instanze daſchadās zitil un kriminal leetās bija Hosgerichts; wiſch ſastahweja no preſidenta, wiže-preſidenta, diweem landrateem, diweem padomeekeem (ко́вѣтнико́въ) un diweem akſessoreem; iſnemot diwus pehdejos (kuri tika eezelti no Senata) wiſi paſrejee Hosgerichta ložekki tika eezelti no muſchneezibas zaur wehleſchanam (св. мѣстн. узак. часть I ст. 294, 295, 298, 312, 314; часть II, ст. 384, 565, п. I). Semalās teefu instanžes ari preefch zitil un kriminal leetam (iſnemot ſemneeku

leetas, preeskch kurām bij eezeltas Pagasta, Draudses un Aprīķa teesas) bija pēezi tā ūzamee Landgerichti, kuri ūstahweja kāris no preeskchēhdetaja un diweem akešoreem; wiſi wini, tā ari šo eestahschu sekretari, tika iſwehleti atkal no muischneezibas (часть I ст. 356, 357, 359, 361, 370, 372. Часть II 386, 387). Poližija atradās ta ūzamo Ordnungsrichteru rokās, kuru bija pa diwi uſ ikweena aprīķa un kuru amats lihdsinajās eekch-kreetwijas ta ūzameem semstes iſprawnekeem waj tagadejeem muhju aprīķa preeskchneefeeem, un ūtischičku itka semstes teeſu — Ordnungsg-gerichtu pahrsinā. Ordnungsg-gerichtā bes preeskchēhdetaja bija wehl diwi adjutanti. Wiſas ščas personas, kurām bija uſtizets bes meera un taiknibas apšargashanas ari walsts pamata idejas aifstahweschana (ta ari notars, tās atradās pee ikweena Ordnungsg-gerichta), tika iſwehletas atkal un tilai no muischneezibas. Ordnungsg-gerichta lozekki wareja buht atstumti no ūtweem amateem tilai zaur general-gubernatora rihzibu un ari tad ne ūzadak, ta ar Landratu Rolegijas muischneezibas preeskchstahwja ūziku (часть I, ст. 397—399, 401, 403, 431, часть II, ст. 390).

Daschadās zitās pahrwaldishanas nosareš muischneeziba bija ta, kas iſwehleja pasta direktorus (jo pasts bija ari muischneezibas rokās), tā ari pahrsinus un pahrraugus daschadām ūkolam un eestahdem, kuras ari wairak waj masak atkarajās no muischneezibas (часть II, ст. 32, 359 п. 5. 360). Un beidsot ūsiedejoschais muischneezibas landrats bija uſazinams ari Gubernas Waldes un palatu ūhdēs, tā pilnteesigs lozeklis gadijumos, ja pehdejās tika apšpreestas leetas, kuras atteegzās uſ daschadām niuischneezibas ūbeedrisskam eestahdem, wiſu teesibam un intereſem; wiſch pats ūeedalijās ari ūabeedrisskās Pahrraudibas Vrikasa (Приказъ Общественного Призрѣнія) ūhdēs, tā ari pee kahrtejas mehnēšha ūzu ūeſtijas (часть II, ст. 567, 568).

Wiſu šo ūpā nemot mehs beidsot waram uſſihmet

ſchahdu ne wiſai ſaiftoschu preefch walſts, bet rakturigu preefch Kreewijas-Baltijas nomales ſhmigu weetejās pahrwaldes gleſnīau.

Wiſas ſchās tiſko aprakſtitās daudſpuſigās organizaſijas wirhotne bija un palika Landratu Rolegija. Nerunajot jau par teem wehl daudſeem ziteem pirmās ſchīras amateem, kurus muſchneeziba eenehma no ſawa wiđus zaur wehleſchanam, weeni paſchi landrati pehz teeſibas eenehma ſekofchās weetas Widſemes pahrwaldes un teeſas instanzēs: augſtakā gubernas teeſas instanzē (Hoſgerichtā) diwas weetas (часть I. ст. 295), augſtakā ſemneeku leetu instanzē (ſewiſchā Hoſgerichta no daſā) trihs weetas (часть I. ст. 302), augſtakā weetejās luteranu baſnizas instanzē (Provinzes Konſistorijā) preefchſehdetaja weetu, tſchetrās galwenās draudſchu Baſnizu Aifgahdneeziſbās wezako aifgahdnu weetas (часть II. ст. 381), muſchneezibas ſabeeedribas ſopejo ihpachumi (muſchu) komiſijs preefchſehdetaja weetu (часть II. ст. 376). Wineem paſcheem, t. i. landrateem, paſta pahrſināſchanas un pahrwaldiſchanas leetās peedereja galwend iniziatiwa, bet Gubernas Waldes un ſabeeedriſkās Pahrraudſibas Prikaſa (Приказъ Общественного Управленија) leetās wineem bij dota teeſiba paſtahwigi lihdsdarbotees (часть II. ст. 565, 567, 568). Pee tam iſweens no wineem, neatkarigi no ſawas ſpezielās nodarboſchanās, tam personigi uſtizetās, pahrſinaja pehz kahrtas tekoſchās muſchneezibas dariſchanas; bet wiſi ſopeji, kā kolegija, bija muſchneezibas paſtahwigā preefchſtahwneeziba. Zahdā kahrtā, iſfā zaur neredsama tihkla audeem, kuri bij iſwillti uſ wiſam puſem, wiſas teeſu eestahdes, kā ziwil, kriminal un garigās leetās, weetejā pahrwalde polizijas, ſaimneegiſkās un baſnizas leetās, wiſtas bes iſnehmuma ſatezeja weenas ſabeeedriſkas ſchīras roļās. Schahda muſchneezibas kolegija pilnteeſigi wareja no ſaultees ſewi par weetejās waldibas troni-ſehdelli — le siege du pouvoir. Bet neatkarigi no ta ſpehka, ſas wiſai bija pee-

Schākis zaur likumu, Landratu Rölegijai, uš gadu šimteneem eeskaņojuščos tradīziju pamata, bija wehl „de facto“ leels eespaids uš apgabala galweno preeščneeku — weetejo general-gubernatoru. Ja mehs landratus nosauktu par wina, itka nepeezeščameem un neisbehgameem padoma dewejeem, ar to mehs wehl koti nepilnigi isteiku tās atteezibas, kahdas pateesibā pastahweja starp apgabala galweno preeščneeku, kā walīts augstakās waras preeščstahwi un landrateem, kā weetejās wahžu-lutertigās muisčneezibas interesčhu aistahwjeem. Faktiski tee bija ūha wahrda pišnigakā nosihmē no muisčneezibas eezelti general-gubernatora wadi taji un aīsgahdai; bes winu peekriščanas, bet it ūwiščki — pret winu padomeem waj gribas, pehdejais faktiski nedī wareja kautko eesahkt nedī eesahktu apturet. Pretejā gadījumā winākā draudeja ūzelt pret ūwi weenbalsigu oposīziju, ar winas nenowehrščamu atbalſi Petrogradā, un tahdā ūahrtā ūiskeja ūaudet ne tikai ūawu weetu, bet pat uš ūiseem ūaikem ūamaitat ūawu politisko karjeru. Žihnitees pret ūho weetejo, tik ūeesči organiseto ūpehku, augstakām walđibas apriindam bija koti gruhts un nefamehrigs ūdewums un, jau tamdehkt ween, kā augstakai walđibai nebija peeteekošči paſiħstami weetejās ūsiħwes apstahkti, un tamdehkt bija ūesči ari tee lihđekti, ar ūureem ūhi ūihna buhtu ūkmigaki ūswēdama.

Bet ūisheidrot, — paščā Petrogradā ūisaugstakās walđibas un galma ūferās stahweja ūfela draudſiga ūalanga ūaščadu ūdenejušču ūanowneeku no Balteščeeem*) bet aīs teem — nepahrredſamas rindas, ūautgan mašalu un ūeeweħrojamaku, bet totees ne mašak ūihtiġu un ūħaħku Baltijas peekraſtes brūnneezibas interesčhu aistahwju. Ūhi grupa, ūeenota no ūopejām interesem un genteeneem, patei-

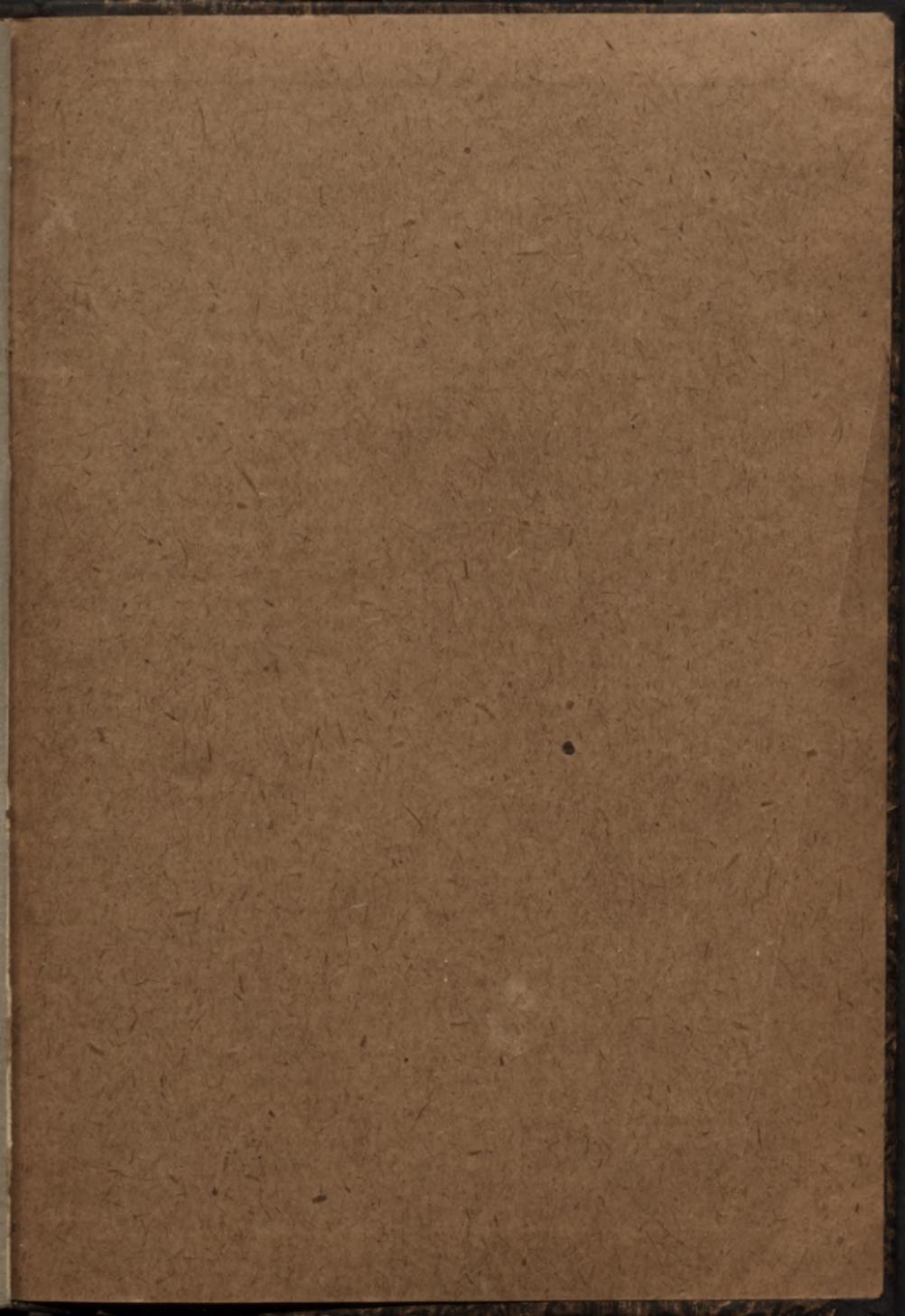
*) Ra ūeemeħram: grafs Benkendorfs, Paleni, Meindorfi, Hahni, Weinmarni un ūtti.

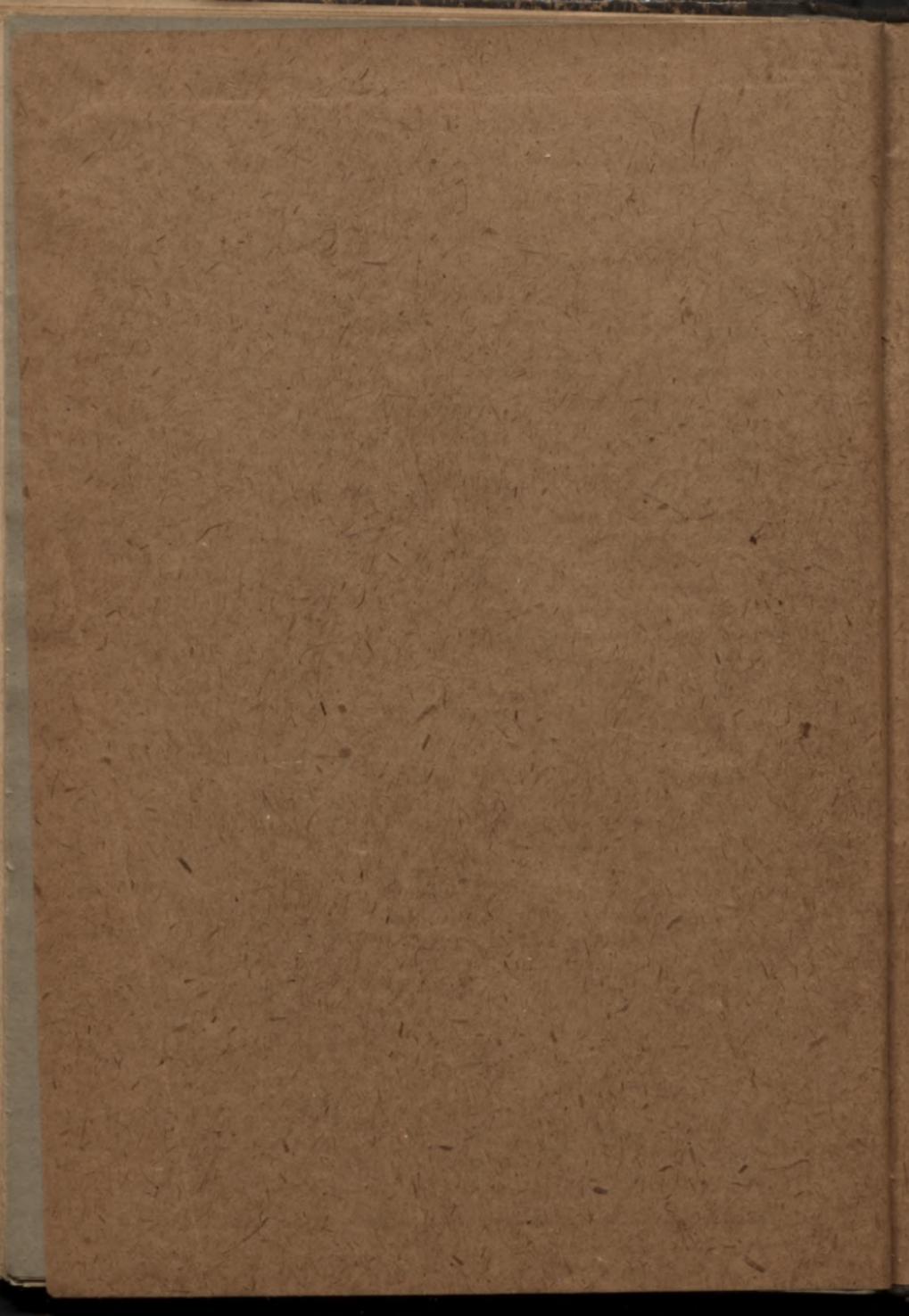
zotees ūawai stingri noteiktai un iſſtrahdatai diſziplinai, lih-dſeklu wairumam, ūahdi atradās winas rokās, plāfcheem ūakareem un jau no ūen laikeem eemantoteem eeſpaideem uſ waldibu un ūabeedribu, — ūchi grupa bija wairak neka politiſka partija tikai, pareiſaki buhtu to noſault par paſchā waldibas zentrā iſweidojuſchos ūevisčku Rītjuhrs leetu Ministriju.

o-
m
u-
i-
o-
tu

Maffā 30 tap.

LATVIJAS NACIONALĀ BIBLIOTEKA

0304075859